

יורה דעה

סימן א'

אם מותר לעשות פאה נכרית משערות הכאות מהודו משום חשש תקרובת ע"ז

האמת יהיה אהוב אצלו ולא ישא פנים בהלכה, ובתורה כתיב כה אמת, עיי"ש. ובעזרהש"ת אביא מה שהעלתה מצודתי בכירור הלכה זו כפי מה שידי מגעת, ואשים האמת נר לרגלי ומינה לא אוזו, ומה' הטוב אשאל תעזרני שלא אכשל.

והא לך גוף המציאות כפי ידיעתי, ולא אאריך כתיאור הענינים רק בקצירת אמרו"ם. לפני בערך שלשים שנה נתוודע פה ובא"י שיש מקום לגזיזת שערות השייך לבית ע"ז במדינת הודו, והיות שהרבה פאות נכריות (שייטלא"ד) נעשות משערות הכאים משם נשאלה שאלה מגדולי המורים אם מותר לילך בפאה נכרית, משום החשש שהשערות כאים משם, ואחר שחקרו ממומחים היודעים מהות עבודת אותו ע"ז, כמעט כולם הורו להתיר ללבוש אף הפיאות הידועים שנעשו משערות הכאים מהודו, בעיקר משום שסמכו על המומחים יהודים ואינם יהודים בענין עבודת אותו ע"ז. וכעת העלתה הדיון עוה"פ על שלחן מלכים, וכדי לברר המציאות נשלח לשם אנשים יראים, ועל פי דבריהם נתתה וויכוחים מחדש בין הרבנים המורים בעם.

וגם לפני הובא קטעים מספרי מדע ממומחים במקצוע זה, גם מכתבים שכתבו איזה מומחים ובקיאים בעבודתם, ומכתבי עת שחקרו לידע כל ענין גזיזת השער באותו מקום, ודעת כולם שוה, שעל פי הכתבים של אותו ע"ז אין שום עבודה להאליל בגזיזת שערות, ואין השערות נקרבים לפני אלילים כלל וכלל, אדרבה השערות הוא דבר מאוס אצלם, ושם במקום בית הע"ז הוצג מודעה שבבית תיפלתם בפנים במקום שעושים עבודה להאליל אסור להביא שערות, (ובספריהם מונים ששה עשר דרכי עבודה ואין מוזכר דבר משערות ראש של בני אדם).

בדבר השאלה שנתתה לאחרונה במחנה החרדים לדבר ה', בענין פאות נכריות שנעשים משערות הכאים ממדינת הודו (אינדיע). שם יש מקום המיועד לגזיזת שערות על יד בית ע"ז, ורבות בני אדם המאמינים באמונתם המפילה באים שם לגזוז שערות ראשם, והרבה מהשער שבא מהודו הוא מאותן שערות, שנמכר על ידי מנהלי בית הגזיזת של הע"ז, והריוח הולך לבית ע"ז ולדברים אחרים השייכים לבית הע"ז כמו בתי ספר ובתי חולים וכיו"ב. ויש שרואים כמעשה גילוח הזה עבודה לע"ז שלהם ודעתם שהשערות נאסרו משום תקרובת ע"ז, ויש שאומרים שאף שאין כמעשה הגילוח עבודה אבל הם מקריבים השערות ועל כן הם תקרובת ע"ז, ועל פי זה דנו רבים מגדולי ישראל שהפיאות נכריות שיש עליהם חשש שהשערות כולם או מקצתם באו ממדינת הודו אסורים ללבשם, שיש לחוש שבאו ממקום גזיזת השערות של בית ע"ז, ותקרובת ע"ז אסורה בהנאה ואינה במילה. ורבים רואים כזה הוראה תמוה, הן מפאת הידיעות כטיב ענין גזיזת השערות שם, הן מפאת ההלכה.

ובעניוטי גם אני עיינתי בשאלה זו, ואברר ההלכה מבלי לנטות לשום צד לא להחמיר ולא להקל מטעמים צדדיים שאינם נוגעים לגוף השאלה. וכבר כתב הגר"צ דושינסקי וצ"ל בהקדמת שו"ת לבושי מרדכי דבר נכון ליישב קושית התום' בסנהדרין (ז' ע"א) שהקשו, דבשבת (ל"א ע"א) איתא ששואלין לאדם בתחלה נשאת ונתת באמונה ובסנהדרין איתא אין תחלת דינו של אדם אלא על ד"ת שנא' פוטר מים ראשית מדון, דנשאת ונתת באמונה ג"כ קאי על ד"ת שצריכים לישא וליתן בתורה באמונה, לא לילך בתר שיטה א' ולאמץ ליישב שיטה זו, דזה הוא כמו שוחד שמעוור ולא יבא על האמת, אבל

ב) ואפילו לענין דבר שאין יכולים לזכור תיכף, ידוע מה שכתב החת"ס בתשו' חיו"ד (סי' קנ"ח) בזה"ל, אבל האמת יורה דרכו דאין לסמוך על הרופאים על גוף פרטי מה שהם שפטו בשכלם על גוף זה, אבל המה נאמנים בדברים כללים שהמה מקובלים שיש כך וכך בעולם ע"כ. וכפל דבריו עוד שם (סי' קפ"ה). וכ"כ עוד בזה"ל ח"צ (סי' ס"א) וז"ל ומזה שפטתי לאמת נכון הדבר, שהרופאים נאמנים על דבר כללי ולא על גוף פרטי, ע"ד משל שיאמרו שיש בטבע עולם שתפיל אשה משומא שיש לה בגופה כמין שערות ויבחושים אדומים, וזה נאמין שיהיה זה כן במציאות עפ"י קבלתם מהראשונים, וכמ"ש בשצת פר"ע (פ"ה ע"א) לא תסיג גבול רעך אשר גבולו ראשונים וכו', [אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן מאי דכתיב לא תסיג גבול רעך [אשר גבולו ראשונים] גבול שגבולו ראשונים לא תסיג, מאי גבולו ראשונים אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן (מאי) דכתיב אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ, אטו כולי עלמא יושבי רקיע נינהו, אלא שהיו בקיאים בישוזה של ארץ שהיו אומרים מלא קנה זה לזית מלא קנה זה לגפנים מלא קנה זה לתאנים וחרי שמריחים את הארץ]. הרי שדן החת"ס מכח רא"י מהא דלא תסיג וגו' דמה שאומרים עכו"ם על פי בקיאותם וקבלתם נאמנים לסמוך עליהם לגבי איסור והיתר.

ואעתיק לשונו של שו"ת מהרש"ם (ח"ד סי' ז"ד) לענין הדג טעיטשאהא אם הוא מין כשר, ואל יפלא בעיניך על אשר סמכתי על ספרי לשונותם, כי הדבר פשוט אללי דבכל כה"ג שהוא רק גילוי מלתא, ומלתא דעבדא לגלוי, וגם אומן לא מרע אומנותו, דודאי העכו"ם נאמן בזה. ועיין ב"י (יו"ד סי' קי"ד) ומג"א (רס"י) ובר"ן פ"ק דחולין, ונ"ב מ"ת (אז"ח סי' ז') ותפ"ז (סי' י"ט). וכבר סמכו חז"ל ע"ד הרופאים בש"ס דנדה (ר"פ המפלת), ועיין בטור יו"ד (סי' קפ"ז) ותשו' מיימוני (ה' אי"צ סי' ג') בשם תשובת ריב"ז"א, דמיייתי מירושלמי שבת פ' צמה אשה דנאמן רופא לומר בקמיע זו רפאתי ושניתי ושלשתי ויולא עמה בשבת, והיינו משום דלא מרע אומנותו, ומכ"ש בדבר כזה שהוא נדפס וזא בכל העולם, ועיין בשו"ת ח"ס חיו"ד (סי' קנ"ח) וכמה שו"ת אחרונים שהאריכו בענין נאמנות הרופאים. ועיין בשו"ת כנסת יחזקאל (סי' ז') שנסתפק בענין שינוי האויר אם הם נאמנים, ע"ש לענין רחיצת הילד אחר המילה, אבל בדבר כזה שהוא רק העתקת הלשון לית דין צריך בושש שהוא נאמן ולא יתעקש בזה וזאת החולק על האמת. וכן מצואר בתשו' ח"צ (סי' ע"ו) בדברי הגאון מ' נפתלי להדיא לענין ניטל הלז, דבכל כה"ג נוכל לסמוך אפילו על עכו"ם רופא ומהטבע וממשלות שועלים דהוי רק גילוי מלתא יעו"ש, עכ"ל מהרש"ם.

וברא"ה דאם עכו"ם מומחה אומר דבר שידוע על פי קבלתו, ישראל שאינו מומחה או אינו מומחה כל כך אומר שידוע אחרת, שסומכים על מומחה העכו"ם, כיון שיש לו יותר

ובולם מדגישים שדבר זה לגווז שערות הוא מנהג ישן להעובדים אותו ע"ו, והגוויזים השערות מנהג אבותיהם בידיהם, והדבר היותר מקובל אצלם הוא שגוויז השערות הוא מסירת דבר חשוב מגופו בשביל האליל, או להראות הכנעה ובוזה עושים נח"ר לאלילים וכדומה. ומומחה אחד יהודי שומר תו"מ שהיה באותו מדינה כדי לחקור אחר מהות עבודה זרות הנמצאים שם ג"כ העיד כן.

אבל רב אחד שהיה שם זמן מועט היה לו רושם שאכן ישנם שגוויזים השערות לשם עבודה להע"ו, והוכיח דבריו משום ששמע ממתגלחים שם שבגילוחם עושים קרבן (בלשונם סאקרפיי"ם), [אף שלשון זה אין לו משמעות ברור שהוא קרבן, שגם להרגיש התמסרות מעצמותו לאיזה דבר משתמשים בלשון סאקרפיי"ם], וכן הם מזכירים ג' תיבות בשעת הגילוח ואחד מהתיבות הוא שם האליל ואותן תיבות עצמם אומרים גם בבית תיפלתם, ויש אליל הניצב בחדר אחד באותו בנין (לא במקום התגלחת), ובשעת הגילוח יושבים ביד על הלב, וביון שמקום הגילוח הוא במקום ובשכונת הע"ו ונכנסים לשם בלא מנעלים על דרך יראת הכבוד נתרשם הרב שהוא מקום ע"ו. ובעיני דברים אלו אמר גם יהודי אחר שנשלח להודו לברר ענין השערות שבאים משם והיה במקום הגילוח, והוא העיד שיש שלט על גבי הבנין שבו מסתפרים ולפי תרגום שלו הלשון הוא "המקום למסירה של שיער אדם לאליל תוך כדי הכנעה".

נאמנות עכו"ם בדבר שיכולים לברר ובאופן שמעיד על פי לימודו לא על גוף פרטי

א) קודם שאזכיר מה שנראה לדינא אם השערות אסורים מחמת דין איסור הנאה מתקרוצת ע"ו, אמרתי לזכור אם על פי הדין יש לסמוך על מה שמומחים עכו"ם כתבו בזה. הנה זה פשוט דדבר שיכולים לזכור יכולים לסמוך על עכו"ם מומחה אם אין ישראל מכחישו, כמו שסומכים באיסורים על קפילא עכו"ם, ומצואר בש"ך (יו"ד סי' ז"ח סק"ז) דהטעם שסומכים על הקפילא הוא משום דהיכא דאיכא למיקם עליה דמלתא סמכינן על העכו"ם אפילו באיסור דאורייתא. וכן מצואר בפוסקים גם לגבי שאר דברים, ואעתיק לשון תשו' דברי חיים יו"ד ח"צ (סי' ע"ז) לענין מכה באשה, אך אפילו ערלית אם אומרת כאן יש מכה והוא דבר שיכול להתברר תיכף על ידי מילדת אחרת או רופא, וכמעט הוא גלוי זה ויכול לדעת זאת כל אשה חכמת לב, ובדבר שעתיד לגלות תיכף נאמן אפילו גוי, כמצואר במ"ב (עיין בד"ח החדש שנסתפק אם כוונתו למשאת בנימין או למנחת כהן או לטו"ז) לענין קפילא ולענין זכור, וכן מצואר בארוכה בתשו' ז"ח (סי' פ"ט) לענין עגונה אם אמר הגוי במקום זה נקבר יעו"ש ע"כ. ואין צריכים להאריך בזה כי הוא מצואר במקומות אין מספר.

אף אם יש עובדים אותו ע"ז באיזה דבר שאינו חוק להע"ז אינו נאסר

(ה) וְלִדְעוּתִי המכוון במה שאמרו דרך עבודתה ודרך לעבודה באותו דבר שהדרך לעבודה כן על פי החק שנקבע לעבוד אותו אליל מהראשונים שיסדוהו, ואעפ"י שעכו"ם יכולים לקבוע להם ע"ז חדשה ולחוקק חקה לעבודה על פי דרכם (ולא ידעתי כמה עכו"ם לריבים לקבוע דרך עבודתה ודרך תקרובתה של ע"ז חדשה דפשוט שיחיד אינו קובע ע"ז לעצמו), אבל אלו שזוחרים לעבוד את ע"ז הישנה לא נחשב עבודה כדרכה אלא כפי החק שיש לע"ז זו. ובדאי אין לומר שאם איזה אנשים רוצים לעבודה בעבודה שאינה כפי חוקי עבודתה שיהיה נקרא עבודתה זכך, לדוגמא אם איזה אנשים יבחרו לעבוד את מרקוליס בשבירת מקל זודאי לא יהיה נקרא עבודה זו דרך עבודתה, כי יש לתלות שטעו בזה, ואילו היו יודעים שאין דרך עבודתה של מרקוליס בדבר זה לא היו עובדים אותו כן, ואה"נ שאם אעפ"י כ יעשוהו הרי עושים ע"ז חדשה, אבל בסתמא אין זוחרים לעשות ע"ז חדשה.

וע"ז כן אין שום חוקף לעדותם של אותם שנסעו לשם ודיברו עם הערלים המתגלחים שם, כי לא חקרו על חוקי אותו ע"ז, על פי הכתבים של אותו ע"ז ועל פי הכומרים לאמר איכה יעבדו הגוים ההם את אלילם, כדי שנדע דרך עבודתה. ומכיון שכפי עדותם של מומחים הן מזני ישראל הן על פי ספריהם של מומחים מעכו"ם ומעובדי אותו ע"ז שחקרו בדבר, וזיכרו שבכתביהם נמצא שיש לאותו ע"ז ששה עשר אופני עבודה ואין גויזת שערות או הקרבת שער אחד מהעבודות שלהם, ולא נזכר בספרי חוקי הע"ז שום עבודה בשערות, ונאמנים להעיד על זה כנ"ל, אין על השערות שום חשש של תקרובת ע"ז, הא חדא.

הלשון מסירה מתוך הכנעה לאליל אינו מורה לתקרובת ע"ז

(ו) וְזוה שנתכז מודעה על הזנין שבו מסתפרים לפי תרגום של אחד שהיה צעיירה שמתגלחים שם הלשון הוא "המקום למסירה של שיער אדם תוך כדי הכנעה לאליל". אין זה מורה על עבודה להאליל, אדרבה הכוונה הוא להכניע עצמו בשביל האליל, ובפירוש פסק הרמ"א זיו"ד (סי' קמ"ט ס"ד) במקום שדרך עובדי כוכבים המוכרים לומר ועוד פשוט לאלוה מותר לקנות ממנו דאפשר שיתנונו לעניי עובד כוכבים, והוא מהטור בשם בעל התרומה. הרי דרגילים לומר שעושים בשביל אלוה וכוונתם לדבר אחר כמו לזדקה, משום שלדעתם עושים בזה נח"ר לאליליהם, ואעפ"י שאם אמר לאלוה שלו אסור כזרמ"א שם, היינו שזה מורה שיתן הממון להע"ז, אבל לעניינינו אין נפ"מ אם אומר או כותב לאלוה או לאלוה שלו שאין אנו דנין באיזה מקום יתן הדבר, אלא אם עושה עבודה לו או שהוא עושה דבר שהוא טוב בעיניו, ומסירה בהכנעה לאליל אינו מורה שעושה עבודה להאליל.

ידיעה בדבר זה יש לו נאמנות והיאך נסמוך על מי שאינו יודע כל כך כמותו, לדוגמא בשאלות שהחת"ס דן עליהם באשה שמפלת כמין שערות ורופא אומר שאותן שערות באים מגופה, וישראל שאינו רופא אומר שידע ששערות כאלו אינם באים מהגוף, זודאי שיש לסמוך על הרופא אפילו להקל.

תקרובת ע"ז אסור דוקא אם דרך וחוק עבודתה של אותו ע"ז הוא בדבר זה

(ג) וְעֵתָה נבא לנדון שאלתינו, בשו"ע יו"ד (סי' קל"ט ס"ג) איתא בזה"ל, איזהו נוי ואיזהו תקרובת כו', ותקרובת כל שכיוצא בו קרב על גבי מזבח כמו כל מיני מאכל כגון בשר שמנים וסלתות מים ומלח, אם הניחו לפניו לשם תקרובת נאסר מיד, אבל דבר שאין מקריבין ממנו בפנים אינו נאסר אלא א"כ עשה ממנו כעין זביחה או כעין זריקה המשבתרת, והוא דרך לעבודה באותו דבר, אע"פ שאין דרך לעבודה בזה הענין, כיצד אליל שעובדים אותה שמקשקים לפניו במקל ושיצר מקל לפניו נאסר מפני שבירת המקל דומה לזביחה, אבל אם אין עובדים אותה במקל כלל ושיצר מקל לפניו אינו חייב ולא נאסר, ואם עבדה בקשקוש מקלו והוא דרך עבודתה חייב ולא נאסר, וכן בכל דבר שעובדה כדרך עבודתה בין אם הוא דרך כבוד או דרך זיון ואינו כעין פנים חייב ולא נאסר, אבל אם לא עבדה במקל כדרך עבודתו אלא זרקו לפניו אינו חייב ולא נאסר ע"כ.

הרי מזוהר דכדי שיאסר דבר בהנאה מחמת ע"ז לריך שיהיה עבודתה של הע"ז באותו דבר, [ואם עבדה באופן שבירה אם אין עבודתה במקל יש בזה מחלוקת הראשונים כלהלן אות י"ג], ובשו"ע נפסק להקל דדוקא אם עבודתה באותה דבר והוא עשה כעין עבודה שזמזמח נאסר.

(ד) וְזוה צדק דעבודתה ותקרובתה של ע"ז היינו מה שכן הוא על פי חוקי אותו הע"ז, כמ"ש בחי' הרשב"א (ע"ז נ"א ע"ב) וז"ל, שאינה נקרא תקרובת אלא דבר שאוחזין בחוקי הע"ז שלהן שהיא חפצה זכך, צוריקתן לפניו או בהעמדתן לפניו, כגון אבני המרקוליס שיש בחוקי המרקוליס שהיא חפצה בתקרובת זריקת האצנים. וכ"כ שם (ד"ה פרכילי ענבים) פירשה רבה בר עולא בגמ' כגון שצטרן מתחלה לכך, כלומר שיש בחוקיהם לצטרן מתחלה לכך, וליכא לפרושי צדידעינן ודאי דצטרן מתחלה לכך דהא מנא קתני כו', והילכך אף בצרכילי ענבים אי ידעינן דאינם קפדין בחוקיהם לצטרן מתחלה לכך אף הענבים הנמנאים שם מותרין, עד דידעינן שנצטרן מתחלה לכך עכ"ל. הרי דעבודתה זכך תלוי במה שהוא חק באותו ע"ז. ומ"ש הרשב"א בסוף דבריו עד דידעינן שנצטרן מתחלה לכך, היינו או משום דדעתו כדעת הרמב"ן דק"ל דבשבירת מקל וכיו"צ חייב אף שאין עבודתה זכך, או משום שענבים באים לפניו בהצאת זיכורים, וכמו שיבאר להלן (אות י"ד).

לנו. ונראה שלדעת הש"ך נריכים לומר דכיון שידוע שיש עושי
 כלמים לע"ז הרי יש לנו ספק על כל זלם הנמצא אם נעשה
 לע"ז ואסורה. אבל גם הש"ך יודה דאם אין ידוע צבירור
 שעושים כלמים לשם ע"ז אין לאסור הכלמים שנמצאו, דמהיכא
 תיתי שיש כאן אפילו ספק וכלל הוא דלא מחזיקין ריעותא,
 ועיי"ש דצדריהם. ובענייניו אף לפי עדותם של אותם שנסעו
 למדינת הודו אין לנו אלא סברא לומר שיש שגוויים השערות
 כדי לעצור עצודה זרה בהגויזיה, והדרינן להדין דאין להחזיק
 איסורא במה שאין ידוע שיש אפילו ספק אם מעשיהם הוא
 עצודה לע"ז, ואין לעשות ספק כי האי אפילו בע"ז.

וקצת סמך לזה מחדושי הרשב"א (נ"א ע"ב) שכתב, הילכך
 אף בפרכילי ענבים אי ידעינן דאינם קפדין בחוקיהם
 לצור מתחלה לכך אף הענבים הנמצאים שם מותרין, עד
 דידיעין שנצטרו מתחלה לכך עכ"ל. מצוה דנספק אם נצטר
 לע"ז אין לאסור כיון דאין חק לע"ז שלהם לעשות כן, ונראה
 דלדעתו אינו בגדר ספק ע"ז, שהרי אין לנו ידיעה שיש בכלל
 מי שעושה צלירה לשם ע"ז זו מהיכא תיתי להחזיק ריעותא
 ולומר שאותם ענבים נצטרו לע"ז. וכן נראה מדברי הרשב"א
 (שם ע"א ד"ה ומעתה) שהקשה כקושיית הרמב"ן (להלן אות
 י"ד) וז"ל, כי צרן מתחלה למרקוליס מאי הוי דהא מסתמא
 אין דרכה של מרקולוס דצטר אחד מכל אלו כלל ע"כ. הרי דאף
 שנמצא פרכילי ענבים ועטרות שצלים בפני הע"ז אין לתלות
 שעובדים אותו בכך, דכסתמא מרקולוס שידוע שעבודתה הוא
 צוריקת אצנים, אין דרכה בפרכילי ענבים.

ט) וז"ל מיבעיא דאין לחוש כלל להאומרים שמקריבים השערות
 לע"ז שאין אף אחד שיעיד שכן הוא, ויש לנקוט כדעת
 הבקיאים שעל פי חוק של אותו ע"ז השערות הם דבר מאוס
 להקריבו, ואם ימצאו מעטים שאינם יודעים ומציאים השערות
 למקום עבודתם צדאי אין זה דרך עבודתה וכמ"ש לעיל
 (אות ה'). אלא שאין לחוש אפילו למה שרואים לומר שעצם
 הגילוח הוא עצודה כנ"ל. דלא מיבעיא להט"ז הנ"ל אלא גם
 להש"ך אם אין לנו ידיעה שיש צדאי עושים כלמים לע"ז
 בכפרים, אין להחזיק ריעותא לומר שיתכן שעשו הכלמים לע"ז,
 דכלל גדול בכל התורה דאין מחזיקין ריעותא, אף שיש זלם
 בפנינו, ובג"ד אין לנו שום ידיעה צרורה להחזיק שאכן שינו
 הרצה אנשים דרך עבודתה של הע"ז, ומכל מה ששמענו
 מעידים על זה אין לנו אלא חשש מסברא שיש כאן סרך ע"ז,
 ומשום זה אין לאסור השערות בהנאה.

צריבים לילך בתר המספרים שעושים המעשה
 לא המסתפרים ובודאי אין לתלות שמספרים
 לשם ע"ז

י) ובפרט שאחר ששמענו מאותו רב שהיה צהוד, ששאל את
 המספרים (העושים מעשה גזיזת השער) למה הם
 עושים מעשה הגילוח והשיבו שמספרים שערות כדי להרויח
 ממנו, ולא אמרו לו שמספרים לשם הע"ז. ודעת אותו רב

ואף שהש"ך (סי' קל"ט סק"ג) כתב בזה"ל, וכתב צ"י
 דלהרמב"ם אם נמצא במקום עבודתה הכל אסור אפילו
 אינו קרב על המזבח, א"כ הני נרות נמי אם הכניסום במקום
 עבודתם תקרובות נינהו ולית להו ציטול ע"כ. ודבריו נכונים
 וכל בעל נפש יש לו להחמיר, ולאו דוקא נרות אלא בכל הדברים
 שהיו צבית תרפותם איכא משום תקרובת עצודת כוכבים דשמא
 נכנסו במקום עבודתם, ואין להם ציטול כלל להרמב"ם עכ"ל
 צ"ח. בג"ד אין לחוש על השערות מפאת שהציאו אותם לפנים
 לצבית עבודת האלילות, כי על פי ספריהם השערות הם מאוסים
 להע"ז, ומפרסמים שאין להציאם לפנים וכזכר לעיל.

ז) ועוד דכיון שכל המומחים ששמענו מהם ושראינו צכתציהם
 מעידים שהגוויים השערות הוא משום מנהג אצותיהם
 צדיהם, ושידוע שטעמם הוא כדי להכניע את עצמם בהקירם
 יופי השערות מעליהם בשביל הע"ז, וגם על זה נאמנים לומר
 שהמנהג נתייחד בשביל זה כיון שאין מעידין על גוף פרטי
 וכנ"ל צסם החת"ס, צודאי אין להחזיק ריעותא שאכן שינו הרצה
 אנשים דרך עבודת האלילות לעצדה דצטר שאין עבודתה בכך,
 דכלל גדול הוא דאין מחזיקין ריעותא.

ואפילו אם נאמר שכנים הדברים שהעידו האנשים שהיו
 צהודו, שהרצה מהמתגלחים מוכירים שם ע"ז בשעת
 הגילוח, ושנותנים ידיהם על הלצ בשעת התגלחת, ושאמרו
 לשונות שמשמעותם שעושים עצודה לשם הע"ז (סעקרפיי"ס),
 אין דברים אלו אלא הוכחה צודאי מתגלחים או מקריבים
 השערות בשביל הע"ז, אבל אין להחזיק עצם גזיזת השערות אפילו
 בגדר ספק שהוא עצודה לע"ז משום דברים אלו, דאינו אלא
 סברא בעלמא שעושין הגילוח כדי לעצור את הע"ז בהגילוח, ואין
 צדינו לאסור דבר משום סברא מבחוץ כמו שיצוה.

בספק שאין יודעים כלל אם עוברין הע"ז בכך
 אינו נאסר דאין מחזיקין ריעותא

ח) ה"ז (סי' קמ"א סק"ב) כתב, אעפ"י דספק ע"ז אסור,
 כל שיש סברא להיתר ולאסור ראו להקל, דהא
 קיי"ל בכל דוכתי דלא מחזיקין איסורא מספק, ואין מחמירין
 מספק אלא במקום דאחזוק איסורא כזר, וע"כ רק במקום
 דכסתמא אין עושים כלמים לנו או אומרים דהסברא שנעשה
 לע"ז מהוה לנו ספק, והללם הנמצא שם אסור. והאריך בזה
 לענינו, וציאור דבריו הוא דצמנא זלם ואין אנו דנין אלא מסברא
 צלא ידיעה מוקדמת על מה נעשה הללם, מכיון שיש צד סברא
 לומר שעשאה לנו ויש צד סברא שעשאה לע"ז אין להחזיק
 איסורא, אבל אם אין דרך לעשות כלמים לנו יותר מסתבר
 שנעשה לע"ז, וע"כ יש להסתפק שהללם נעשה לע"ז ואסורה.
 ומצוה מדבריו דאעפ"י שאנו יודעים צודאי שיש עושים כלמים
 לשם ע"ז אם לא משום הכלל שסתם זלם הוא לע"ז הללם הנמצא
 מותר, דמהיכא תיתי שנעשה לע"ז.

והש"ך שם (סק"א) לא נחית לדברי הטו"ז ואוסר בכל ספק
 בע"ז, ולדעתו אין היתר אלא בצרכים צודאי נעשה

הע"ז השערות הם מאוסים לפי חוקי הע"ז, וצבית תיפלתם יש מודעה גלויה שאין להציא שערות לפנים, וכל הגוזז שערותיו מחוייב לרחוץ כל צשרו צמים קודם שיכנס לצבית תיפלתם, וא"כ אף אם נקיים דהמגלחים שערותם עושין עבודה לחלילם במעשה הגילוח, לא יתכן שיהיה על השערות שם תקרובת שהרי השערות אינו דבר שעובדים בו לאותו ע"ז ואדרבה מאוסים הם לפי חוקי אותו ע"ז וכמו שיבואר.

יג) בע"ז (נ' ע"ב) איתא, אמר רב יהודה אמר רב עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל שבר מקל בפניה חייב, זרק מקל בפניה פטור, אמר ליה אביי לרבא מאי שנא שבר דהוה ליה כעין זביחה, זרק נמי הוה ליה כעין זריקה, אמר ליה בעינא זריקה משתברת וליכא. ופירש"י עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל שמקשקשין לפניה במקל, שבר מקל בפניה חייב כדאמרין בפ' ד' מיתות (סנהדרין ס') דכל עבודות שצפנים שעבד בהן עבודת כוכבים זין דרכה זכך זין שאין דרכה זכך חייב דכתיב וזבח לאלהים וגו' כו', ואם שצבירת מקל פלחי לה פשיטא דחייב ואפילו לא דמי לפנים, אלא כגון שהיו עובדין אותה בקשקוש מקל או בענין אחר, הלכך שבר מקל בפניה חייב, ואע"פ שאין עבודתה זכך, דכיון דדמי שצירה לזביחת בהמה של פנים ששובר מפרקתה הרי זבח לפניה דבר שרגילה בו. ושם (נ"א ע"א) איתא, אמר רב נחמן אמר רבה בר אבא אמר רב עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל שבר מקל בפניה חייב ונאסרת, זרק מקל לפניו חייב ואינה נאסרת. ופירש"י שבר מקל לפניו חייב ונאסרת המקל, זין שעבודתה שצבירה זין שאין עבודתה שצבירה היא עבודה להתחייב, והוא תקרובת ליאסר כדאמרן דכעין זביחה היא.

יד) ובחדושי הרמב"ן (נ' ע"ב) הביא דברי רש"י וכתב, וזה הפ"י כריך לפנים כיון דשצבירת מקל כעין פנים היא ואפילו אין עובדין אותה במקל הו"ל כזבח בהמה לפטור, דהא שצבירת מקל תולדה דזביחה היא כדאמרין בפ' ד' מיתות ואפילו זשלל כדרכה לגמרי נמי מיחייב, ונראה שדעתו לומר שאם אין עובדין אותה כלל במקל אין שצבירת דומה לזביחה אע"פ שמשתברת, אבל כיון שעבודתה במקל הו"ל מקל זה לארורה זו כבהמה צפנים הילכך שצבירת נמי כזביחה היא ואע"פ שאין עבודתה שצבירה חייב, ואין זה מחוור. ועוד הקשו עליו דתנן מלא צראשו פרכילי ענבים אסורים ואוקימנא לקמן במשתבר כעין פנים, והא הכא דמרקולים לאו דרכו כלל בענבים ולא כיוצא בהן ואפ"ה כי משתבר הוי כעין זביחה וחייב, לפיכך נראה לפרש דהא דנקט שעובדין אותה במקל רבותא קמ"ל, שאע"פ שעובדין אותה במקל זרק מקל בפניה פטור הו"ל ושינה מדרך עבודתה, וכך פירשה הראב"ד ז"ל. ובחידושי הריטב"א הביא דברי רש"י ושכ"כ רבינו יונה וביאר דבריו כמו שביארה הרמב"ן, דשצבירת מקל לא הוי כעין זביחה לפנים אלא אם שובר דבר שהוא כבהמה צפנים, והביא דעת הראב"ד שחולק וכתב הדעת מכרעת כפירש"י.

דאעפ"כ, מכיון שהמספרים רואים להסתפר בשציל הע"ז, וגם המספרים הם מאמיני אותו אמונה טפילה וצדויה צדאי גם הם מכוונים במעשה הגילוח בשציל הע"ז. וז"ל דבפירוש נפסק ציו"ד (סי' ד' ס"ג) ישראל ששחט בהמתו של עובד כוכבים אפילו חישב העובד כוכבים לעבודת כוכבים כשירה, וכתב הטו"ז (סק"ג) והטעם דהכל הולך אחר השוחט, והש"ך (סק"ג) כתב ומשמע אפילו שמע השוחט שהעובד כוכבים שחט דזה מחשב וזה עובד לא אמרינן, וכן נ"ל מן הש"ס דפ' השוחט (ל"ט ע"ב) גבי עובדא דהני טייעי ע"ש.

א"א שהיה מקום לחוש דהמספרים הם מינים, והש"ך שם כתב דכששחט עובד כוכבים מין או ישראל מין האדוקים בעבודת כוכבים או אסור בהנאה דאמרין דסתם מחשבתן לעבודת כוכבים, ע"כ. אבל בסתמא אין לחוש שעכו"ם הוא מין, כמבואר להדיא בחולין (י"ג ע"ב) אין רוב עובדי כוכבים מינין, סבר לה כי הא דאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן נכרים שצחובה לארץ לאו עובדי עבודת כוכבים הן אלא מנהג אבותיהן צדיהן, וכמ"ש הש"ך (שם) ופרמ"ג בש"ד (שם סק"ג) דסתם מחשבת עובד כוכבים לאו לעבודת כוכבים. וא"כ אין מקום להחמיר בזה אלא אם נקוט כסדרת אותו רב שאומר שמסבא מחשבים גם המגלחים בשציל ע"ז, וכבר נתברר דאין להחמיר מסבא גם בע"ז אם אין לנו ספק ברור. ויותר מזה כבר נתברר דאין לתלות מסבא אפילו על המספרים ששינו מחוקי אותו ע"ז, מכ"ש שאין לתלות כן על המספרים, וצפרט שאמרו שמגלחים כדי להרויח ממון.

יא) ונתעוררתי לעיין בדברי הצ"ח (יו"ד סי' קנ"א ד"ה ומ"ש האידנא) שהביא בשם הראב"ן שגם עכשיו יש אדוקין בע"ז ויש לחוש להשכיר להם דירה משום ולא תצא תועבה אל ביתך עיי"ש. אבל אין ללמוד משם לנ"ד לענין סתם מחשבת עכו"ם לע"ז, ששם לא מיירי לענין שיש להם אדיקות כל כך שכל מחשבתם יהיה לע"ז, אלא שדעת הראב"ן הוא שגוי האדוק בע"ז יש לחוש מלהשכיר לו דירה משום שיצא ע"ז לציתו. והש"ך שם (סקי"ז) כתב ודוחק לומר דכיון דזומן הזה לאו עובדי עבודת כוכבים הן לא מיקרי אליל שלהם עבודת כוכבים עיי"ש. משמע דבאמת דעתו שסתם עכו"ם אינם עובדי כוכבים, אלא שדוחק לומר שמה"ט לא יהיה האליל עלמנו נקרא עבודת כוכבים, ויהיה מותר להכניסו לציתו, אבל לענין סתם מחשבת עכו"ם לע"ז אין סתם עכו"ם צוה"ז עובדי ע"ז בכל מקום.

אף את"ל שמגלחין השערות לשם עבודה לע"ז אין השערות נאסרים שאינם כבהמה לקרבן

יב) עוד נראה ברור דלשיטת הפוסקים דשיבר מקל וכיוצא בו אינו נקרא תקרובת ע"ז אלא אם עובדין איה עבודה במקל לאותו ע"ז וכמו שנפסק בשו"ע הנ"ל (אות ג'), גם שערות אלו לא נאסרו, כיון דעל פי המומחים והצדיקים צדרכי

ובצירותן עבדה לעבודת כוכבים, דהוי כשבר מקל לפניו דמי לזיחה, משמע דאף באופן גזיזה הוי כשצרת מקל. לא דמי, דפרכילי ענבים פירושה זמורות כמ"ש רש"י (סוכה י"ג ע"ב ד"ה פרכילין) פרכילין, זמורות. ובתווי"ט (ע"ו פ"ד מ"ג) כתב על פרכילי ענבים, כשהענבים כרותים עם הזמורות נקראים פרכילי ענבים, כך פי' הרע"ב (משנה ג' פ"ק דעוקלין). ושם בתפארת ישראל (יבין אות כ"ה) כתב פרכול הוא ענף שבגזע הגפן ובהפרכיל תלוין כמה אשכולות. וכן הוא צערוך ערך פרכל עיי"ש. מצואר דהנידון הוא שבוצרין לשם הע"ז זמורה, יש לומר דכשצוצרו מכוין להחתיכה שלה שהוא שצירה לא להסרה ותלישתה ממקום חיבורה. משא"כ בגזיזת השערות אין העבודה אלא הסרתה מחיבורה.

ראי' ממכילתא דגילוח שער אינו בשבירת מקל

יז) ויש להביא ראיה דגילוח השערות עצמו אינו עושה השערות תקרובת ע"ז, דהרמב"ם בספר המלכות מל"ת (מצוה ו') כתב, מי שעבד אי זה ע"ז שתהיה באיזה מין שיהיה מן העבודות הנה הוא חייב כרת, ובתנאי שיעבוד אותה כדרכה, כלומר צדכר שדרכה שתעבד בו, כמו פוער לפעור וזורק אבן למרקוליס ומעביר שערו לכמוש, וכן כתב ס' החינוך (מצוה כ"ט). ומקור דצריהם נובע מצרייתא והוא במכילתא דרבי שמעון בן יוחאי (הולאת הרד"ל האפמאן, פראנקפורט תרס"ה) פי' יתרו (אות ה') וז"ל ולא תעבדם שלא יעבוד ע"ז כדרך עבודתה כגון שזורק אבן למרקליס או יפעור עצמו לפעור או יקריב שערו לכמוש ע"כ. ואם איתא דגזיזת שער הוא כעין זיחה תקשה ממכילתא זו לשיטת הראב"ד ורמב"ן ודעימם הג"ל (אות י"ד) דכשצרת מקל דהוי תולדה זיחה חייב אפילו אם אין עבודתה בכך, למה הנריכה המכילתא שיהיה כדרך עבודתה של כמוש תיפ"ל שגזוז השערות והוי תולדה דזיחה. ואולי לא היה מכילתא זו לפנייהם ואם היו רואים אותו לא היו חולקים על רש"י, אבל לקושטא דמלתא מוכח מזה דאין גזיזת שערות כעין שצרת מקל.

יח) ובאמת משמע מלשון המכילתא הג"ל דהעבודה לכמוש לא היה גילוח השערות אלא הקרבת שער, ואפשר שזהו גם כוונת הרמב"ם וס' החינוך בלשון מעביר שערו שנקטו, ואף שצדכר כלל נקרא מעביר שער גילוח השער, יש סמך שגם הקרבה נקרא העברה מהרמב"ן (ויקרא י"ח כ"א) שמאריך דמעביר בנו למולך היה מוסרו לשריפה, ובתוך דצרו כתב ומלאתי שכתוב באחו (מ"ב ט"ו ג') וגם את בנו העביר באש כתועבות הגוים אשר הוריש ה' אותם מפני בני ישראל, ובדברי הימים (ב' כ"ח ג') נאמר ויצער את בניו באש כתועבות הגוים אשר הוריש, אם כן ההעברה היא הבערה באש ממש עכ"ל. ועל פי זה יש לפרש גם דברי הרמב"ם והחינוך כן כדי להשוותו לדברי מכילתא הג"ל. ואכן הפירוש הפשוט בהרמב"ם הוא גילוח השערות לכמוש, אבל לאח"כ ראיתי מביאים מכתבי הרמב"ם ובנו ר' אברהם (סי' ק"ס) שכתב כמוש עבודתו צפריעת הראש, ומשמע דעבודתו הוא לפרוע הראש בגילוח.

והר"ן (ריש פ' ר' ישמעאל) הביא מחלוקת רש"י ושיטה האחרת, וכתב ליישב שיטת רש"י מהקושיא מפרכילי ענבים, דמשום דענבים באים צפנים דהיינו ציכורים הוא צצירתן תולדה דזיחה, אבל מקל שאינו בא צפנים אם אין עובדין אותה במקל לא הוא שצירתו תולדה דזיחה ע"כ. וכן הסביר הרמב"ם דברי רש"י, דבמקל כיון דליכא שום תקרובת מקל צפנים צעינן שתהא עבודתה במקל, אבל הכא שצוצא בו הוא בא לפנים שפיר מיתסר עיי"ש. ובשו"ע (סי' קל"ט ס"ג) הג"ל (אות ג') נפקא כשיטת רש"י דאינו נאסר אלא אם הוא דרך לעבודה באותו דבר.

טו) מבוואר מדצריהם דלשיטת רש"י ודעימיה אין חיוב ולא נאסר משום תקרובת ע"ז אלא אם המקל הו"ל לארורה זו כבהמה צפנים, שדוקא אם שובר דבר שע"ז זו רגילה לקבלה הוי השצירה כעין זיחה, דזה הוי כעין פנים, ואין חילוק אם עבודתה הוא שצירת מקל או עבודתה הוא צקשקוש מקל הטעם דנאסרת הוא משום דהמקל הוא כבהמה שהוא הקרבן שהע"ז רוצה בו, ושצירתה היא זיחה. ויש ללמוד מדצריהם שאם היה עבודה ידוע לאיזה ע"ז כגון מרקוליס שעובדין אותה צזריקת אצנים, ויתכן לומר שהע"ז אוהב האצנים אם שיבר אבן חייב ונאסר, ואילו שוצרים גם מקלות צפניה וידוע שהע"ז אינה רוצית בהמקלות אלא בשצירת מקלות משום איזה טעם, כגון כדי לצער מקלות שצרותו, לא היה חייב עליה שאין זה כזיחת בהמה צפנים שהנרצה הוא להקריב בהמה לגבוה, וכ"ש שלא היתה המקל נאסר משום תקרובת ע"ז.

וא"כ בשערות הללו שידוע על פי המומחים שציררו היטב מהות עבודת אותו ע"ז ומעידים שהשערות הם דבר המאום להע"ז, אין השערות להאליל כבהמה לגבוה, ולא שייך בזה תקרובת ע"ז. מלבד ממה שנתברר שאין גזיזת השערות אלא כדי להסיר דבר המאום להע"ז, או כדי להראות הכנעה להע"ז ואינו דרך תקרובת להע"ז כלל. ומה שהעידו ששמעו מערלים שהאליל אוהב השערות, אם הוא נכון ששמעו כן בודאי טועים הם כנ"ל, או שרואים לומר שאוהב מה שגוזזין השערות כנ"ל (אות ז').

הסרת דבר על ידי גזיזה אינו בשבירה שדומה לזיחה

טז) עוד נראה דגזיזת שערות אינו כשצרת מקל ולא נעשה תקרובת ע"ז בכך, דשצרת מקל פירש רש"י (נ' ע"ב ד"ה שבר מקל) דמי שצירה לזיחת בהמה של פנים ששובר מפרקתה. ולהלן (נ"א ע"א ד"ה מר סבר) לגבי שחט חגב כתב רש"י, ואע"פ דלאו זיחה ממש היא דהא אין שחיטת חגבים נוהגת והויא כשצרת מקל דחייב הואיל ואיכא למימר כעין זיחה, וה"ה שצרת מקל דהויא שצירה וחיתוך. אבל לא מצינו דהסרת דבר בחיתוך וגזיזה יחשב שצירה ויהיה כשצרת מקל. ואף דפרכילי ענבים איתא בגמ' (נ"א ע"א) כגון שצטרן מתחלה לכך, ופירש"י שצטרן מתחלה לצורך עבודת כוכבים,

בגילוח שער. שיותר נראה לדמות גילוח שעושים עובדי ע"ז או למעשה עובדי ע"ז הקדמונים, וכמ"ש ציד רמ"ה סנהדרין (ס' ע"ב ד"ה מתני') וז"ל מרקוליס ועבודתה זוריקת אצנים, ואע"פ שאין עבודתה זוריקה גרידתא עד שיגלח את ראשו ואת זקנו וזרוק בין שוקיו לאחוריו כיון שעבודתו זוריקה כי זריק ליה מכל מקום מחייב, ע"כ. משמע דעבודתה היא זוריקת אצנים אלא שצריך לגלח ראשו וזקנו מקודם, ואין זה עבודה עצמה אלא הכנה לעבודה. והכי נמי בע"ז או, יש מעידין שהרבה מהנאים ליכנס לזית תיפלתם רוצים להסיר מהם השערות קודם כניסתם למקום עבודתם. [העולה מדברינו הוא בסוף סי' ב'].

ועב"פ יש להציא ראי' מהמכילתא דהסרת שערות אינו כשצירת מקל כנ"ל, דאם הסרת שער דומה לשצירת מקל היה חייב לשיטת הראצ"ד ורמז"ן אעפ"י שאין דרך עבודתה צכך, ואעפ"י שעבודת כמוש הוא להקריב השערות ג"כ היה חייב בהעצרת השער לשיטתם אעפ"י שאין עבודתה צכך, כמו בשחט על דעת לזרוק הדם לשם ע"ז כבחולין (ל"ט ע"א) ושו"ע יו"ד (סי' ד' ס"א).

יע ואין ללמוד בגילוח מהמכילתא הנזכר דכמו שעבודת כמוש הוא בגילוח שער כן הוא דרך הע"ז שאנו דנין עליה

סימן ב'

המשך

בירור אם מהני ביטול ע"ז בהשערות כיון שאינו תקרובת ע"ז

להחמיר דהוי נוי וצריך ציטול. ואיכא להקשות הלא אם הנרות תקרובת נמי לא מהני ציטול, שהרי הכהן היה מדליק הנרות בפנים בכל יום, וי"ל דלענין ציטול צעין דוקא דבר מאכל כדכתיב קרא ויאכלו זבחי מתים דמיניה ילפינן דתקרובת עבודה זרה אין לה ציטול, ודוקא בתקרובת כעין זביחה כדכתיב זבחי מתים ע"כ. מבואר מדבריו דלענין שלא יועיל ציטול לתקרובת ע"ז צריך תרתי שיהיה דבר מאכל ושיהיה תקרובת כעין זביחה, ונרות אף שהיה הדלקת נרות בפנים אינו נקרא תקרובת לגבי ע"ז כיון דאינו מאכל, ולא הוי כעין זביחה בדרך שכתוב בקרא שלומדים ממנו דאין לה ציטול. ונראה דדוקא לענין שלא מהני לה ציטול כלל בדבריו דמשום דכתיב זבחי מתים צריך להיות מאכל וכעין זביחה.

ובחזו"א יו"ד (סי' נ"ו אות י"ב) העתיק דברי הצ"ח דאין איסור זבחי מתים אלא במאכל, וכתב והלשון אינו מדוקדק דהא שיצר מקל לפניה נאסרת, אלא דילפינן דומיא דזביחה בסנהדרין (ס' ע"ב) וילפינן כל עבודת פנים בתקרובת מוצת, אבל הדלקת נרות אינו חייב משום עבודה, וכ"ה בהדיא בר"ן הביאו הצ"ח לקמן (ד"ה ומ"ש בשם הר"י) עכ"ד. כנראה שהצ"ח דהצ"ח ר"ל שאין נאסר משום תקרובת ע"ז אלא מאכל, משום שאם היה הדין דנאסרת גם ציטול אין לה, אמנם זה תמוה דהצ"ח לא כתב אלא דצדצר שאינו מאכל יש לו ציטול, ואה"נ דגם בשיצר מקל נאסרת לדעת הצ"ח אלא דיש לה ציטול, ואי אפשר להעמיס מ"ש החזו"א בדברי הצ"ח.

כז וראיתי במקור מים חיים (סי' קל"ט) שכבר נתקשה בדברי הצ"ח, וכתב דבדואי אין כוונת הצ"ח דאינו נאסר משום תקרובת. אלא צדצר מאכל, דהוא נאסר מהש"ס גבי שצירת מקל וגבי אצני מרקוליס, וגם לשון הצ"ח

כ והנה אם השערות עצמם הם ע"ז הלא מועיל ציטול לע"ז אם גוי מצטלה, ואף אם הם תקרובת נראה דיש לדון שמועיל להם ציטול. ונראה דאופן גזימת השערות ומכירתה הוא באופן של ציטול המועיל לצטול ע"ז, כמ"ש התוס' (ע"ז ג' ע"א ד"ה צעין) וז"ל מ"מ מכיון שכיבן הכומר אין לך ציטול גדול מזה, דשוב אינו רונה להדליקן לפני עבודת כוכבים אלא ליהנות הוא מהן, ולזורכו נוטלן. וכן נפסק בשו"ע יו"ד (סי' קל"ט ס"ט) דנרות של שעה שמדליקין לפני נוייה הם ואסורים ואם משכנס או מכרך לישראל מותרים דכיון שכיבן לזורך עצמו זהו ציטולן. ועיי"ש צטו"ז (סק"ח) וש"ך (סק"ו) אם צריך דוקא כיבן לזורך עצמו על מנת שלא להדליקו עוד, ועכ"פ אם כיבן לעצמו ומכרך בודאי מותרין, וא"כ צ"ד שתיכף אחר הגילוח זורקין אותו לקופסאות בדרך ציון ואחרי כן מוכרין אותו כדי לעשות בהממון מה שהם מחליטין שהוא לזורך, בודאי שזהו אופן של ציטול ע"ז ובדברים שמועיל ציטול ניתרים בהנאה.

כא ואף אם ננקוט שיש על השערות דין תקרובת ע"ז, יבורר שיש לומר שנתצטל איסור הנאה מהשערות על ידי שהעכו"ם מכרו השערות כדי להשתמש בהם לזורך הדיוט, דהוי ציטול לע"ז, ואצ"ח הדין ממקור מקומו.

אם דוקא תקרובת ע"ז הנאסר על ידי זביחה ודוקא בהמה או מאכל בעין פנים לא מהני לו ביטול

הב"ח (סי' קל"ט ד"ה והיכא דמי נוי) כתב על מ"ש הטור שהמדליק נרות לפניה הוא נוי, בתוס' וברא"ש נסתפקו בנרות, דאי הוי תקרובתה אין צריך ציטול דכיון דלא הוי כעין פנים אין לו דין תקרובת, ואי הוי נוי צריך ציטול, ורבינו כתב

דבעינן כעין פנים, פירש רבי שמואל בשם רבי שלמה וז"ל כעין זביחה דפנים וה"ה לכל שאר תקרובת דמוצח כגון קיטור וניסוך וכל העולים לגבי מוצח מיקרו תקרובת עבודה כוכבים לענין שאין יכולין ליבטל והם כל מיני מאכל וכדתנן נמי במתני' יינות שמנים וסלתות, הלכך הני אצנים לא הוו תקרובת. מוכח מדבריהם דאצנים אינם כעין פנים שאין עבודה כעין זביחה או שאר תקרובת, ולענין שלא יבטל צריך שיהיה מדברים העולים לגבי מוצח והם כל מיני מאכל, דאם כוונתם דאם אינם מהדברים שעולים לגבי מוצח לא נאסרו כלל משום תקרובת אין פירוש לתיבות "לענין שאין יכולין ליבטל".

ובראדה פירוש דבריהם, שיש שני דינים, דלענין ליאסר משום תקרובת ע"ז אין צריך שיהיה התקרובת מין מאכל הקרב על גבי מוצח, אלא גם שיצר מקל בע"ז שיש לה עבודה במקל נאסר המקל, אבל לגבי שלא ליבטל צריך להיות דוקא דבר מאכל שעולה לגבי מוצח. וכתחלה פירשו מה שאמרה הגמ' כעין פנים היינו כעין זביחה, והוא המעשה שעושים בקרבנות (ולא כמ"ש ברש"י כעין זבחים, שהם גוף הקרבנות) או שאר אופני תקרובת דמוצח וז"ל דקיטור וניסוך חמור מזריקה שאינו חייב בזריקה שאינה משתברת] והיינו לענין שיהיה עליו שם תקרובת ע"ז, ועוד יש תקרובת כל שמקריב לע"ז דבר שהיו מקריבים במוצח והם מיני מאכל ואין להם ביטול. ולשון זה כעין פנים מצינו בגמ' שם להלן (נ"א ע"א) אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן מנין לזבוח בהמה בעלת מוס לעבודה כוכבים שהוא פטור שנאמר וזבח לאלהים יחרס בלתי לה' לצדו לא אסרה תורה אלא כעין פנים, והיינו לענין הנעבד, ועיי"ש בתוס' (ד"ה חייב) דמלך העבודה שהוא זביחה ג"כ פטור משום שאין דרכה בכך, שאין דרכה בהמה כלל.

וענין זה דבעינן כעין פנים בודאי נלמד מאותו פסוק דמפורש זבוח וגו' בלתי לה' לצדו דמשמע דרק במה ששייך שיהיה לה' חייב בזבוח לע"ז, ומשם נלמד דה"ה דלענין שיאסר משום תקרובת צריך להיות עבודה דומיא דפנים, והוא באופן של זביחה או קיטור וניסוך. וכתבו עוד וכל העולים לגבי מוצח מיקרו תקרובת עבודה כוכבים לענין שאין יכולים ליבטל והם כל מיני מאכל, היינו שיש דין נוסף להעולים לגבי מוצח שאינם יכולים ליבטל. והלכך הני אצנים לא הוו תקרובת, והוא משום שאין עושים בהם זביחה או מעשה קיטור וניסוך והם אינם ממיינים העולים במוצח, והציאו מגמ' להלן (נ"א ע"א) דהוי ע"ז גופא. אמנם משמע אף אם היו עושים בהם מעשה מזביחה וקיטור וניסוך היו בטלים כיון שאינם ממיינים העולים לגבי מוצח.

(כה) **ותדע** שמה שכתב הרשב"ם בשם רש"י וכל העולים לגבי מוצח מיקרו כו' לא קאי על מה שכתבו בתחלה כעין זביחה דפנים וה"ה לשאר תקרובת כו', שהתוס' להלן (ע"ב) כתבו וככרות שמציאין דורון מותרין, שהרי אין מציאין לעבודה כוכבים כי אם לשמשים ולכומרים, ותקרובת עבודה

אינו מורה כן, וז"ל דכוונת הרשב"ם הוא דאף שנאסר משום תקרובת כל שאינו דבר מאכל מהני ליה ביטול, והקשה דא"כ לא תירך הרשב"ם קושייתו דבתוס' ורא"ש מצואר דאם הוא תקרובת אין צריך ביטול ולדידיה הוי תקרובת אלא שמהני ליה ביטול, ודוחק גדול לומר דכל שאינו זריקה המשתברת אלא באנו לאסור מזד דהוי כעין פנים ולא כעין זריקה המשתברת, בזה בעינן דוקא דבר מאכל, גם קשה בדברי הרשב"ם היכא מצינן דהוי תקרובת ומועיל ביטול, ממנ"פ אי הוי תקרובת מהראוי להיות דלא מהני ביטול ואם מהני ביטול גם תקרובת אינו ראוי להיות, עכ"ד. ועיי"ש שהניח דברי הרשב"ם בנ"ע.

מדברי רשב"ם בשם רש"י ומדברי הרא"ש
שהעתיקו נראה דתקרובת שאינו מאכל יש
לה ביטול

(ג) **קודם** שאבאר דברי הרשב"ם אומר שמקור דבריו הם ממ"ש התוס' והרא"ש, דבע"ז (נ' ע"א) איתא כשחיפו דרכים באצני מרקולים איכא רבנן דפרשי ואיכא רבנן דלא פרשי, מאי טעמא דמאן דפריש סבר לה כי הא דאמר רב גידל אמר רבי חייא בר יוסף אמר רב מנין לתקרובת עבודה כוכבים שאין לה בטילה עולמית שנאמר ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אין לו בטילה לעולם אף תקרובת עבודה כוכבים אין לה בטילה לעולם, ומאן דלא פריש אמר בעינא כעין פנים וליכא. וכן בגמ' שם (להלן וע"ב) הביא מרב יוסף בר אבהו בשם רבה בר ירמיה שהתיר להנות באצני מרקולים שחיפה גוי בהם הדרכים, ואמר רב ששת אנה לא נגר אנה ולא בר נגר אנה ופריקנא ליה מאי קושיא ליה דרב גידל, בעינא כעין פנים וליכא. ופירש רש"י כעין פנים, זבחים שבמקדש "הוא דהוי תקרובת" כדכתיב (שמות כ"ב י"ט) וזבח לאלהים יחרס בלתי לה' לצדו אלמא דומה כלפנים קרי זבח עבודה כוכבים, ואצנים אין עובדין להם בפנים. משמע שמפרש הגמ' לענין איסור תקרובת דכל שאינו דבר מאכל שעובדין להם בפנים לא הוי תקרובת כלל, והוא כדאיתא שם (נ"א ע"א) אמר רבי יוחנן מנין לזבוח בהמה בעלת מוס לעבודה כוכבים שהוא פטור שנאמר וזבח לאלהים יחרס בלתי לה' לצדו לא אסרה תורה אלא כעין פנים, דגם ליחייב וליאסר כעין דוקא כעין פנים (ורש"י הביא אותו פסוק גם לענין איסור תקרובת). וכן ראיתי בהגר"א על הרמב"ם (פ"ח מה' ע"ז ה"ט) שנדפס שם (במהדורת פרענקל) על דברי הרמ"ן, שצ"ן לדברי רש"י דאצנים אינם תקרובת כלל. ולפי זה היה נראה דאם היה תקרובת לע"ז אינה בטילה אף שאינו מין מאכל, כגון אם נאמר דשיצר מקל לפנייה הוי תקרובת אינה בטילה, דמה שנכלל בכלל זבוח לאלהים יחרס בלתי לה' לצדו נכלל גם בזואכלו זבחי מתים.

(ד) **אבל** מדברי התוס' שם (ד"ה בעינן כעין פנים) בשם רשב"ם בשם רש"י נראה דאף בדבר שיש לו דין תקרובת ע"ז אם אינו מין מאכל יש לו ביטול, דלענין שלא יועיל לו ביטול בעינן דוקא דבר הנקרב במוצח שהוא דבר מאכל. שכתבו על מה דאיתא בגמ' לגבי חיפו דרכים באצני מרקולים

כופנים, כך פשוט עכ"ל, הרי דלא הציא דבעינן יינות שמנים וסלתות רק לענין שלא יבטל.

ופירוש דבריו, לענין דבעינן "כעין פנים" יש שני דינים, אחד דאינו חייב בזבח לפניה בהמה בעלת מוס והשני דלענין שלא יבטל משום דבעינן קטור וזבח וכן שיהיה יינות שמנים וסלתות. ואם דרך עבודתה בשחיטת בעלי מומים חייב על הזיבוח. ולענין שיהיה אסור משום תקרובת (לא לענין שלא יבטל) צריך להיות כעין זביחה המשתבחת אם אינו דבר שקרב בפנים. בתחלה כלל הדברים דבעינן כעין פנים וכמו שכתבו התוס' והרא"ש בשם הרשב"ם וכמ"ש, ודעתו דלענין שלא יבטל צריך להיות דוקא כעין מזבח כגון קטור וזבח וגם מיני מאכל דבר הנקרב בפנים. ופסק כרב ושאר אמוראים דאם עבודתה בכך חייב בזריקה המשתבחת אפילו אינו כעין פנים, וכן נאסר משום תקרובת ע"ז, וזבח בהמה בעלת מוס פטור ובע"כ הטעם משום דמיירי מע"ז שאין עבודתה בהמה וכמ"ש התוס' (ע"ז נ"א ע"א ד"ה חייב) בסופו, ושיבז מקל אינו חייב אלא אם עבודתה של הע"ז הוא במקל.

כח) אבנא צרי"ו (שם) כתב, וכל תקרובת עבודה זרה אין לה ביטול, ודוקא דבר אכילה שראוי לעשות ממנו כעין פנים, אבל אם אינו דבר אכילה יש לו ביטול אפילו שהן משמשיה דקין עבודה זרה עלמה. מדסיים אפילו שהן משמשיה ולא כתב אפילו אם שיבזה כעין זביחה משמע קצת דאם היה תקרובת משום ששיבז דבר כעין זביחה אין לה ביטול. אולם יותר נראה לענ"ד שדעת ר"י הוא שיש ביטול לתקרובת ע"ז אם אינו דרך שצירה וצדצר מאכל, ושיבז מקל בע"ז שעבודתה במקל יש לה ביטול. וכמו שהוכחתי מהתוס' והרא"ש ומלשונו הנ"ל.

כט) ודעתיה הדבר מבואר בפירוש צרי"ו ירוחם (חלק חוה נתיב כ"ה ח"ב) וז"ל סנדל של ע"ז לא תחלוץ ואם חללה חליטתה כשירה דלא כתותי מכתת שיעוריה, דמשמשי ע"ז נינהו ואית ליה תקנתא צביטול, ואם משום אסור הגאה מנות לאו ליהנות ניתנו, אבל של תקרובת ע"ז אם חללה חליטתה פסולה, ולא משום אסור הגאה כמו שכתבתי, ולא משום דאין לה ביטול, דכי אמרינן דאין להם ביטול דוקא תקרובת של אוכלים, ולא משום שעשאוהו תקרובת ע"ז דרך שצירה או חיתוך דדמי לזביחה, אלא משום דלא עבד להילוכה, ע"כ. הרי כתב דכי אמרינן דאין להם ביטול דוקא תקרובת של אוכלים. וצדפוקי צרי"ו ירוחם יש פסיק בין תיבות תקרובת של אוכלים לתיבות ולא משום שעשאוהו (וכמו שהעתקתי), וכנראה שר"ל שאינו נאסר משום תקרובת ע"ז דרך שצירה או חיתוך דדמי לזביחה משום דבסנדל לא עשאה דרך שצירה או חיתוך, אמנם הלשון אינו סובל זה, שכתב ולא משום שעשאוהו תקרובת ע"ז דרך שצירה או חיתוך דדמי לזביחה, ולמה לא נאמר דאה"נ דסנדל תקרובת ע"ז נאסר משום שעשאה דרך שצירה או חיתוך ועל כן אין לו ביטול. אבל האמת יורה דרכו

כופנים לא הוה שאין דרכן להאכיל לעבודת כוכבים כדורות ראשונים כך נראה (לר"י) [לרבי, והוא רש"י]. הרי דעתו דבמיני מאכל כמו ככרות אין צריך כעין זביחה לענין ליאסר, ובע"כ דמה שכתב וכל העולים לגבי מזבח ר"ל שדינם שאף בלא זביחה נאסרים, ועל זה קאי מה שכתבו לענין שאם היו מאכל והקריבו לע"ז אין יכולין ליבטל, אבל בדברים שנאסרים משום דהוה כעין זביחה ואינם ממניי מאכל הדין דינא להם ביטול.

כו) ובזה יובן דברי הרא"ש (פ"ד ס"א) שהעתיק לשון הרשב"ם בשם רש"י שהציאו התוס' על גמ' הנ"ל, וז"ל אמר רבי אבהו אמר ר' יוחנן מנין לזבח בהמה בעלת מוס למרקולים שהוא פטור, שנאמר וזבח לאלהים יחרם גו' לא אסרה תורה אלא כעין פנים, פירש רשב"ם בשם רש"י כעין זביחה דפנים והוא הדין לכל שאר תקרובת דמזבח כגון קטור ונסוך וכל העולין על המזבח כיוצא בהן מיקרו תקרובת עבודה כוכבים לענין שלא יכולים ליבטל, וכן [בתוס' איתא והן] כל מיני מאכל כגון יינות שמנים וסלתות. וקשה הלא מ"ש ר' יוחנן בגמ' דבעינן כעין פנים הוא לענין שלא לחייב את השוחטו אם אינו כעין פנים, ולמה כתב וכל העולין על המזבח כיוצא בהן מיקרו תקרובת עבודה כוכבים לענין שלא יכולים ליבטל, הלא לא מיירי מענין ביטול כלל. ונראה דרשב"ם בשם רש"י פירש לשון הגמ' כעין פנים בכללות, שהוא באופן של זביחה או קטור וניסוך ובהקרבת מיני מאכל, ואם עשה הקרבה במיני מאכל הדין שגם ביטול אין לו, והעתיקו הרא"ש לכאן ללמוד מזה דלר' יוחנן דאינו חייב אלא כעין פנים, היינו משום שאין הזביחה כעין פנים, דמלד זביחה אינו חייב כמ"ש התוס' דאין עבודתה צבהמה, וגם אינו הקרבת מין מאכל. ובתוס' הרא"ש העתיק דברי הרשב"ם לענין אבני מרקולים שחיפו בהם דרכים, וגרס והם כל מיני מאכל כו' כמו שכתב בתוס'. ונראה דהב"ח למד הדין דדוקא במאכל וזביחה אין לו ביטול מדברי התוס' והרא"ש בשם הרשב"ם בשם רש"י שכן מבואר מלשונם.

מוביח מדברי ר"י שבלימים של תקרובת ע"ז יש להם ביטול

כז) גם צרי"ו (תולדות אדם נ"ז ח"ד) מוכח כסברא זו וז"ל, וזבח בהמה בעלת מוס פטור דבעינן זביחה כעין פנים, וה"ה לכל שאר תקרובת ע"ז לענין שלא יבטל דבעינן כעין מזבח כגון קטור וזבח וכן יינות שמנים וסלתות וכל כיוצא בהן. ודוקא שאין דרך עבודתה בכך, אבל אם דרך עבודתה בכך חייב. ואינו אסור משום תקרובת כשאינו כעין זביחה וזריקה המשתבחת ואינו קרב בפנים אפילו דרך עבודתה בכך, אבל אי הוה כעין זביחה וזריקה המשתבחת אסור משום תקרובת. ואם היו מקריבין אותה (כ) לפני ע"ז כעין פנים כיינות שמנים וסלתות ומאפה תנור ומים ומלח ונתנוהו לפני ע"ז לתקרובת מיתסר, אף על גב דלא שייך בהו זריקה המשתבחת, כיון שכיוצא בו מקריבין לפנים אפילו שחזר והוציאו, דלא בעינן זריקה המשתבחת כגון שצירת מקל אלא בדבר שאין מקריבין ממנו

מיישב לשון הב"ח שהוא כמו דברי התוס'
והרא"ש ורי"ו

לא) ולפי מה שכתבתי לא קשה קושיית מקור מים חיים על הב"ח, שלא תירך קושייתו, שהקשה דתוס' ורא"ש מצואר דאם הנרות הם תקרובת אין צריך ציטול ולדידיה היו תקרובת אלא שמהני ליה ציטול. דגם להב"ח לא היו הנרות תקרובת, וזה בכלל מה שכתב צקוף דצריו ודוקא בתקרובת כעין זביחה דכתיב זבחי מתים, והדלקת נרות בודאי לא היו כעין זביחה. ודצריו הם כמו שכתבו התוס' והרא"ש לגבי אבנים שחיפו בהם דרכים ללא צריך ציטול משום דלא היו כעין זביחה וקטור וכדומה, ותחלת דצרי הב"ח הם דצרי התוס' שכתבו בלשונם וכל העולים לגבי מזבח מיקרו תקרובת עבודת כוכבים לענין שאין יכולין ליצטל והם כל מיני מאכל, והב"ח רצה להשמיענו דין זה כדי שנדע הדין דלענין שלא ליצטל צריך להיות דוקא ממיני מאכל. ואה"נ לגבי נרות לא הוצרך לתוס' ורא"ש לומר דלא היו אוכל דבאמת אינו כעין זביחה או שאר עבודת פנים ואינו תקרובת ע"ז כלל, וגם הב"ח ס"ל כן וכתב כן בסיום דצריו.

מברר שיטת שאר ראשונים

ב) אמנם מדברי התוס' והראשונים בע"ז נראה דאף כלי שהוא תקרובת ע"ז לא צטילה, דבע"ז (נ"ב ע"א) איתא בעי מיניה רבי יוחנן מרבי ינאי תקרובת עבודת כוכבים של אוכלים מהו, מי מהניא להו ציטול לטהרינהו מטומאה או לא, ותיבעי ליה כלים, כלים לא קמיבעיא ליה כיון דאית להו טהרה במקוה טומאה נמי צטלה כי קמיבעיא ליה אוכלין, ותיבעי ליה עבודת כוכבים גופה, עבודת כוכבים כיון דאיסורה צטיל טומאה נמי צטלה, כי קא מיבעיא ליה תקרובת לעבודת כוכבים של אוכלין מאי, כיון דאיסוריה לא צטיל כדכר גידל טומאה נמי לא צטלה, או דלמא איסור דאורייתא לא צטיל טומאה דרבנן צטיל. ופירש רש"י ותיבעי לך כלים, שנשתמשו בהן לעבודת כוכבים, אי סלקא טומאה מינייהו כי היכא דסלקא איסורא. והתוס' (שם ע"ב ד"ה כיון) כתבו, על מה דאיתא בגמ' לגבי ע"ז ענמה כיון דאיסורה צטיל טומאה נמי צטלה, וגבי כלים לעיל (ע"א) דלא קאמר הכי, דמיירי בכלים של תקרובת עבודת כוכבים שאין להם צטול, ודלא כפ"ה שנשתמשו בהן לעבודת כוכבים. ובפשטות הא דנקטו התוס' כלים של תקרובת עכו"ם שאין להם צטול מיירי כגון שיצר מקל לפניו בע"ז שיש לה עבודה במקל, ומצואר דעתם שגם לכלי כזה אין לה ציטול. ואם נאמר שדבר שאינו מאכל יש לה ציטול אף בתקרובת, צריכים לדחוק דהתוס' מיירי בכלים שנעשו מצהמה של תקרובת שאין להם ציטול כדלקמן (אות ל"ו).

ומדברי הרמב"ן והראש"א וריטב"א שהביאו מהראב"ד שפירש הגמ' כהתוס' וכתבו בפירוש שמעירי מכלים שעשו תקרובת בצצירה כעין זביחה, מצואר דגם כלים של תקרובת אין להם ציטול, והראשונים נחלקו על הראב"ד ופירשו מה שאמר בגמ' ותיבעי לך כלים לענין כלים ממשמי ע"ז

שכוונתו הוא לומר דאין ציטול לתקרובת אלא של אוכלים, וממשיך לומר ולא משום שעשאוהו תקרובת ע"ז דרך שצירה או חיתוך דמי לזביחה, דמאד מה שנעשה תקרובת על דרך שצירה וחתיכה שדומה לזביחה אינו בכלל דבר שאין לו ציטול כיון שאינו מידי דמאכל, והסיבה היחידה שאין חולצין בה הוא משום דלא עביד להילוכה.

שוב ראיתי בשעה"מ (פ"ח מה' לולב ה"א סוד"ה גס אמ"ש) שהעתיק לשונו של רי"ו קך, אבל של תקרובת ע"ז אם חולצה חליצתו פסולה, ולא משום איסור הנאה, ולא משום דאין לו ציטול, דכי אמרינן דאין לו ציטול דוקא תקרובת של אוכלין שעשאוהו דרך שצירה או חיתוך עכ"ל. ולא ידעתי אם היה לו גירסא זו בלשון רבינו ירוחם, או הגיה כך משום שהגירסא ברבינו ירוחם כפי שנדפס בספרים הוא קצת מגומגם, ועכ"פ בין לפי מה שכתבתי בפירוש דצרי רבינו ירוחם בין לפי מ"ש השעה"מ דעת רבינו ירוחם דציטול מועיל לתקרובת ע"ז אפילו נאסרה דרך שצירה וחיתוך כל שאינו אוכלין, ולגירסת השעה"מ אף באוכלין צריך להיות דוקא אם עשאוהו גם דרך שצירה לענין שלא יהיה לו ציטול וכמו שכתב הב"ח וכתבתי שכ"נ דעת הרשב"ם ורש"י שהביאו התוס' והרא"ש, ומצואר מדצריו דאף שנעשה תקרובת משום שעשאה דרך שצירה יש לה ציטול כל שאינו ממין מאכל.

מלשון הטור משמע דלענין שלא יהיה במילה צריך להיות מאכל אבל א"צ שיהיה דרך זביחה

ג) ולאחר שנתברר דעת התוס' והרא"ש ורי"ו דצדבר שאינו קרב לפניו דהוא ממיני מאכל אף שנאסר משום תקרובת ע"ז יש לה ציטול, נכא לברר דעת הטור (סי' קל"ט) וז"ל, אליל ותשמישיה ונויה של עכו"ם יש להן ציטול ותקרובתיה אין להן ציטול, והיכי דמי נוי והיכי דמי תקרובת, נוי כגון שמדליק כו', ותקרובת כל שכיוצא בו קרב על המזבח כמו כל מיני מאכל כגון צשר יינות שמנים וסלתות מים ומלח אם עשה ממנו תקרובת שהניחו לפניו לשם תקרובת נאסר מיד, אפילו לא עשה ממנו כעין עבודת פנים וגם לא הקטירו ממנו כלום, אלא נתנו לפניו לתקרובת נעשה זבחי מתים, אבל צדבר שאין מקריבין ממנו בפנים אינו נאסר אלא"כ עשה ממנו כעין זביחה או כעין זריקה המשתברת, כיצד אליל שעובדין אותה במקל פירוש שמקשקשין לפניו במקל ושבר מקל לפניו נאסר ע"כ. ממ"ש גבי מיני מאכל שאם נתנו לפניו לתקרובת נאסר מיד וכתב נעשה זבחי מתים, ולענין דבר שאין מקריבין לא כתב אלא שנאסר ולא קראו זבחי מתים, מוכח קצת שיש לחלק ציניהם, דאינו זבחי מתים לענין שלא יהיה לה ציטול אלא צמיני מאכל, (כעין זה כתבו התוס' ע"ז ל"ב ע"ב ד"ה והיוצא, וחולין י"ג ע"ב ד"ה תקרובת, דמיתור לשון זבחי מתים נלמד שהוא ממש זבחי מתים) והשו"ע נמשך בכל דינים אלו אחר הטור ומסתבר דגם דעתו כן, אבל לפי זה צדבר מאכל אעפ"י שלא הקריבו על דרך עבודת פנים אינו צטילה, וי"ע בזה.

כרש"י, משום שדעתם דלר' יוחנן אין לך שום כלי שיכול להיות תקרובת ע"ז. עכ"פ מוכח דעתם דאם היה כלי שהוא תקרובת ע"ז כגון מקל שנשבר לתקרובת ע"ז אם היה לו דין תקרובת ליאסר לא היה לה ציטול.

מלשון הרמב"ם מובח דבליים שהם תקרובת ע"ז בשליים

(ג) ובלישון הרמב"ם (פ"ז מה' אבות הטומאות פ"ו ה"ו) משמע קצת דכלים של תקרובת ע"ז יש להם ציטול, וז"ל תקרובת ע"ז מטמאה במגע ובמשא כנבילה ושיעורה בכזית, כל דבר שמקריבין לה בין בשר בין שאר אוכלים ומשקין הכל כנבילה שהכתוב קראן זבחי מתים, ואע"פ שאין תקרובת ע"ז של אוכלין צטלין לעולם להתיירא בהנאה, אם צטלה הרי זו ספק לטומאה, אבל כלי שהוא תקרובת ע"ז שציטלו טהור וכן ע"ז ומשמשה שציטלו טהורין ע"כ. וכתב הכ"מ דברי רבינו כדברי התוס' שפירשו הא דקאמר כלים לא מציעא לן דכיון דאית להו טהרה במקוה טומאה נמי צטלה דמיירי בכלים של תקרובת ע"ז.

אמנם יש לדקדק בלשון הרמב"ם שכתב בתחלת דבריו שאין תקרובת ע"ז "של אוכלין" צטלין לעולם משמע דוקא של אוכלין אינם צטלים, דתיבת של אוכלין הוא יתור לשון שם, ואדרבה אם היה הרמב"ם כותב בסתם ואע"פ שאין תקרובת ע"ז צטלין לעולם אם צטל של אוכלין ה"ו ספק וכלי שציטלו טהור היה יותר רבותא, דאעפ"י שגם כלי שהוא תקרובת ע"ז ואינה צטילה לענין איסור הנאה אם צטלו נטהר מן הטומאה, משמע דדוקא אוכלין אין צטלים. וזה גופא הו' הטעם דכלים של תקרובת ע"ז נטהרו בציטול כיון שנצטלו מאיסורן, כמו דדין האחר שכתב הרמב"ם בע"ז ומשמשה שציטלו טהורין. ולפי"ז נראה דאף שהרמב"ם פירש הגמ' לענין כלים שהם תקרובת ע"ז אין צריכים להטעם שאמרה הגמ' כיון דאית להו טהרה במקוה טומאה נמי צטלה, דכיון שצטלים יש לומר הטעם שאמרה הגמ' במסקנא לגבי ע"ז עצמה כיון דאיסורה צטיל טומאה נמי צטלה. ומה שהקשו התוס' למה לא אמרה הגמ' כן לענין כלים יש ליישב כמו שכתבו הרמב"ן והרשב"א והריטב"א לפי פירושם דהגמ' מיירי מכלים שהם משמשי ע"ז, דדין הוא דלימא ליה דכיון דאיסורא צטלה טומאה נמי צטלה אלא אורחא דתלמודא הוא מפרש דבריו קימעה קימעה להגדיל תורה. ואה"נ דדעת הרמב"ם דכלים של תקרובת ע"ז כגון ששיבר מקל לפניו ג"כ צטלים. אולם מדברי הרמב"ם (פ"ח מה' ע"ז ה"ט) שכתב ותקרובת עבודה כוכבים אינה צטילה לעולם, וממה שהקשה הרמ"ך הביאו הכ"מ משמע דאף בכלים ק"ל להרמב"ם שאינה צטילה וכו'.

מיישב הקושיא מהיבא תיתי לחלק בתקרובת ע"ז דאף שנאסר יש לו ביטול

(ד) וזוה שז"ע בספרת הצ"ח והפוסקים דדבר שאינו דבר מאכל מהני ליה ציטול משום דאינו בכלל ויאכלו זבחי מתים, הלא בע"ז (כ"ט ע"ז) מוכח דהא דתקרובת ע"ז

אסורה בהנאה ג"כ נלמד מקרא דויאכלו זבחי מתים, דאיתא התם אמר רבה בר אבא אמר קרא אשר חלב זבחימו יאכלו ישמו יין נסיכם מה זבח אסור בהנאה אף יין נמי אסור בהנאה, זבח גופיה מנלן דכתיב ויאמדו לצעל פעור ויאכלו זבחי מתים, מה מת אסור בהנאה אף זבח נמי אסור בהנאה. וא"כ גם בשיבר מקל שאסור בהנאה בע"כ נלמד מקרא דויאכלו זבחי מתים, והא דאין לה צטילה לעולם ג"כ נלמד מאותו קרא, כדאיתא (שם נ' ע"א) אמר רב גידל אמר רבי חייא בר יוסף אמר רב מנין לתקרובת עבודה כוכבים שאין לה צטילה עולמית שנאמר ויאמדו לצעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אין לו צטילה לעולם אף תקרובת עבודה כוכבים אין לה צטילה לעולם, ומהיבא תיתי לומר דכלי של תקרובת יהיה אסור בהנאה ואעפ"י כן יש לו ציטול. והוא קושיית המקור מים חיים על הצ"ח כנ"ל.

והנראה ליישב קושיא זו על פי מה שכתב בחדושי הרשב"א (קידושין נ"ח ע"א) שהביא מתוס' דמה ששחט לע"ז באכילה ודאי אסירא דבר תורה אבל בהנאה שרי ורצנן הוא לאסרוה. וא"ת אי הקישא דמה מת אסור אף תקרובת אסורה עיקר, כי היכי דגמרינן מינה איסור אכילה אף איסור הנאה ילפינן מינה, ואי לא חשבת לה עיקר אפילו באכילה אינה אלא של דבריהם, י"ל דלמאי דכתיב בקרא בהדיא מקשינן לה, דאכילה היא דכתיבא כדכתיב ויאכלו זבחי מתים, לאכילה איתקש ולא להנאה עכ"ל. והכי נמי י"ל דכיון דכתיב ויאכלו זבחי מתים לא שייך היקישא של זבחי ע"ז למת לענין שלא יצטל לעולם אלא בדבר אכילה, כמו שכתב הצ"ח וז"ל דלענין ציטול בעינן דוקא דבר מאכל "כדכתיב קרא ויאכלו זבחי מתים" דמינייה ילפינן דתקרובת עבודה זרה אין לה ציטול. ואף דבשיבר לפניו מקל נאסר אף שאינו דבר מאכל, יש לומר דאינו אלא מדרבנן ולא מהיקישא דזבח למת, (כמו שכתב הרשב"א לענין איסור הנאה מתקרובת ע"ז) והם לא אסרוהו אלא עד שיצטלה, לא איסור עולמית אף אחר ציטול, אבל במידי דאכילה דכתיב בקרא לא מהני ציטול.

(ה) ויש להוסיף נוסף על מ"ש הרשב"א מהתוס' דתקרובת ע"ז אסור באכילה מן התורה ובהנאה אינה אסורה אלא מדרבנן, דלמאי דכתיב בהדיא מקשינן והוא מחוסר תבלין. ויש לומר עפ"י מה שכתבו התוס' (ע"ז נ"ב ע"א ד"ה תנהו) דכתיב (תהלים ק"ו) ויאכלו זבחי מתים ומינייה נפקא לן תקרובת עבודה כוכבים, ואע"ג דדברי קבלה הן (דאינו מקרא בתורה אלא בתהלים), עד דאתא דוד גמרא גמירי לה, ואתא דוד ואסמכיה אקרא ע"כ. ועל כן יש לומר דמה שכתבו בהדיא הוא שאסור מהלל"מ ודוד אסמכה אקרא, אבל מה שלא אסמך לה בהדיא יש לומר דאינו מהלל"מ.

ובזה יש ליישב גם דעת הרמב"ם שכתב (צפ"ז מה' עכו"ם ה"צ) עבודה כוכבים ומשמשה ותקרובת שלה וכל הנעשה בשבילה אסור בהנאה שנאמר ולא תביא תועבה אל

משתצרת, ופירש"י זרק מקל צפניה חייב וכגון שעבודתה צוריקת מקל מאיכה יעדו, ואינה נאסרת המקל דלא הוי תקרובת אלא מידי דכעין פנים. וכן נפסק בשו"ע יו"ד (סי' קל"ט ס"ג) וכן בכל דבר שעובדה כדרך עבודתה בין אם הוא דרך כבוד או דרך בזיון ואינו כעין פנים חייב ולא נאסר, ואפשר שכונתו אם לא שהיה דרך עבודתה של הע"ז בשופר ושיצרה לפניה וי"ע].

לו) ורפ"י דברי ראשונים אלו היה מקום ליישב גם קושיא הנ"ל על הסוברים דתקרובת שאינו מאכל בטילה מהא דשופר וסנדל של תקרובת ע"ז [מלכד מ"ש לעיל (אות כ"ט) מר"יו דהטעם דחליצה בתקרובת ע"ז אינו משום דאינה בטילה], דכיון שהסנדל והשופר באים מזהמה שנשחטה לע"ז בודאי הווי בכלל זבחי מתים. הן אמת דמה שכתבו הראשונים הנ"ל דסנדל ושופר של תקרובת ע"ז מיירי שזאו מזהמה שנשחטה לע"ז הוא מטעם דאל"כ אינו תקרובת ע"ז כלל, ומדבריהם משמע דאם היה עליהם דין תקרובת ע"ז כגון בשיצרה לפניה אם היתה עבודתה בסנדל אעפ"י שאינם באים מזהמה שנשחטה לע"ז ג"כ לא היו בטלים, אבל דעת רש"י ותוס' שפיר יכולים לתרך כן, ופסקי השו"ע ג"כ יש ליישב על פי זה.

אמנם כבר הבאתי לעיל (אות ו') מ"ש הנ"ל דלהרמב"ם נרות נמי אם הכניסום במקום עבודתם תקרובת נינהו ולית להו ציטול, והצ"ח כתב דראוי לבעל נפש להחמיר והציאו הש"ך ולדידהו בודאי צריך בעל נפש להחמיר אפילו אחר הציטול, ולא הארכתי לזכר אם יש ציטול להשערות אם הם תקרובת ע"ז, אלא לומר שמעיקר הדין יש מקום להקל לדעת הרבה פוסקים דמהני ציטול לשערות אפילו אם היו תקרובת ע"ז.

במסק תקרובת ע"ז יש להקל ליהנות ממנה

לח) ואף את"ל שצריכים לחוש להעדאת העדים האומרים שינסם ששינו דרך הע"ז ועודדים אותו בגזיות שערות, וכבר נעשה דרך עבודתה של אותו ע"ז בגילוח שערות, ויש להסתפק אם גם המספרים דעתם לעבוד הע"ז צמעה הגילות, ועל כן הוי השערות האלו בכלל ספק תקרובת ע"ז, (ואף שכבר נתברר שאין צריכים לחוש לכל זה), עדיין יש להתירו דיודע מחלוקת הראשונים אם הנאה מתקרובת ע"ז הוא איסור דאורייתא או איסור דרבנן, ולהפוסקים דהוי מדרבנן הלא יש להקל בספיקו, ואצ"ל ד"ו.

דעת הרמב"ם (פ"ו מה' עכו"ם ה"ב) הוא, דאסור להנות מתקרובת ע"ז והנהנה לוקה שמים, וכן הוא דעת הרמב"ן בטה"מ (מנחה קל"ד) וס' החינוך (מנחה תכ"ט) ועוד ראשונים. והתוס' ב"ק (ע"ב ע"ב ד"ה דאי) נסתפקו אי תקרובת ע"ז אסורה מה"ת או מדרבנן, וכתבו דכיון דנלמד מויאכלו זבחי מתים לאכילה איתקיש ולא להנאה ודבריהם נוטים לזה. ובחידושי הרשב"א קידושין (נ"ח ע"א) הנ"ל (אות ל"ד) כתב יש שצרי דהנאה מתקרובת ע"ז אינו אלא מדברי קבלה

ביתך, וכל הנהנה באחד מכל אלו לוקה שמים, אחת משום ולא תביא, ואחת משום ולא ידבק בידך מאומה מן החרס. ולא הביא מהא דויאכלו זבחי מתים, וכתב רעק"א (סוף דו"ח, ונדפס ברמב"ם שצחי פרענקל שם) ונתקשיתי ברמב"ם דתקרובת ע"ז אסור משום ולא ידבק בידך, הא בסוגיא דע"ז (כ"ט ע"ב) למדים דתקרובת ע"ז אסור משום דכתיב ויאכלו זבחי מתים ואתקש למת, והא בלא"ה אסור משום ולא ידבק, והיה משמע מזה דלא ידבק קאי על ע"ז ולא לקי על תקרובת ומשמשיה עיי"ש. ולפי דברי התוס' הלא קודם דוד ג"כ היה ידוע הדין דתקרובת ע"ז אסורה ואיזה תקרובת אסורה מהלל"מ, אלא שדוד סמכיה בקרא והגמ' נקטה הסמך, אבל כיון שיש הלל"מ ואנו יודעים ההלל"מ דתקרובת ע"ז אסור ממה שאסמכה דוד, שפיר יש לומר שעובר בזה לאוין דאורייתא משום ולא תביא ומשום ולא ידבק בידך מאומה מן החרס.

משמעות ראשונים דתקרובת ע"ז שאינו דבר מאכל ג"כ אין לה ביטול ויישוב להסוברים ש"ל ביטול

לו) ואכן משמעות הראשונים בנמה מקומות נראה דתקרובת ע"ז שאינו דבר מאכל ג"כ אינה בטילה, וכבר הבאתי לעיל (אות ל"ב) מ"ש בע"ז (נ"ב ע"א), וביצמות (ק"ג ע"ב) איתא סנדל של תקרובת עכו"ם לא תחלוץ ואם חלצה חליצתה פסולה, ופירש רש"י של תקרובת עבודת כוכבים, שהקריבו ומסרוהו לפניו לשם דרון וק"ל (ע"ז נ' ע"א) תקרובת עבודת כוכבים אין לה ציטול עולמית דאיתקש למת דכתיב ויאכלו זבחי מתים, הלכך לית ליה תקנתא וכתותי מיכתת שיעורא, ועיי"ש גם בתוס' (ד"ה סנדל), וכ"כ התוס' חולין (פ"ט ע"א ד"ה והתניא), וכן כתבו בסוכה (ל"א ע"ב ד"ה באשרה), ובשו"ע (או"ח סי' תקפ"ו ס"ד) נפסק דשופר של תקרובת ע"ז אינו בטילה עולמית.

אמנם הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בחידושיהם ביצמות (ק"ג ע"ב) הקשו על רש"י הא אין הסנדל נעשה תקרובת ע"ז כיון שאינה צוריקה המשתצרת, ותירלו דמיירי ששחט בהמה לע"ז ועשה סנדל מעורה, וכ"כ הה"מ (פ"ד מה' יבוס וחליצה ה"ב) בשם הרמב"ן והרשב"א, ובצ"ש באהע"ז (סי' קס"ט סקכ"ג) הביא דברי הה"מ וכתב שיש לדחוק בלשון רש"י לכיון כוונתו ג"כ שהקריבו ומסרוהו על הבהמה לא על הסנדל עיי"ש. ועיין במ"ב (סי' תקפ"ו סק"ט) שכ"כ בשם הראשונים הנ"ל ובשעה"ל ציין גם לדברי הריטב"א (סוכה כ"ח ע"ב). [אגב אומר שיש לתמוה על מ"ש המ"ב בשעה"ל שם, אבל בהקריב השופר לע"ז אינו נאסר דדוקא בכעין ד' עבודות שצפנים נאסר אם לא שהיה דרך עבודתה בכך, עיי"ש בדבריהם. וקשה דצפירות נפסק דאפילו בעבודתה בכך לא נאסר כל שאינו כעין פנים, כנע"ז (נ"א ע"א) עבודת כוכבים שעובדין אותה צמקל שזר מקל צפניה חייב ונאסרת, זרק מקל לפניה חייב ואינה נאסרת, א"ל רבא לרב נחמן מ"ש שזר דהוא ליה כעין זביחה זרק נמי הויא ליה כעין זריקה, א"ל בעינן זריקה

דבריהם, ועכ"פ אין צדינו להכריע בדבר שנחלקו בו הראשונים ולא הוכרעה ההלכה בשו"ע.

(מא) וזהו ש"ך (סי' קכ"ג סק"א) כתב דין שנמשך לעבודת כוכבים אסור מדאורייתא, ובגליון מהרש"א כתב על דברי הש"ך אסור מדאורייתא, להרמז"ם (פ"ו מהל' עכו"ס) אבל להתוס' פ' מרובה (ע"ב ע"ב ד"ה דאי) וכן בחידושי הרשב"א פ' האיש מקדש (דף נ"ה) תקרובת עבודת כוכבים אסור מדאורייתא רק באכילה, ועיין בס' שעה"מ (פ"ה מה' אישות ה"א ד"ה ואפילו היה).

וגדול פוסקי האחרונים התבאר ש (סי' ד' סק"ו) הכריע בזה להקל עכ"פ בהפסד מרובה, אחר שהקשה סתירת דברי הטור, וכתב בזה"ל אמנם צו"ד (סי' קמ"ה) משמע שם מדינים שלפני זה דלענין הנאה קאי לכן הכריע להקל, דאע"ג דמשמע מד' התוס' חולין (י"ג) ותוס' ע"ו (ל"ב) דהנאה תקרובת ע"ו דאורייתא, וכ"מ מהרמז"ם ה' ע"ו, מ"מ משמע מד' התוס' צ"ק (ע"ב ע"ב ד"ה ואי) די"ל מדרבנן מדכתיב ויאללו זבחי מחים לענין אכילה איתקש למת ולא להנאה, ומי יודע באיזה פוסקים מצא הטור כדבריהם דהנאה דרבנן הוא והיקל בספיקו, וכן נ"ל לדינא להקל בזה"ל בהנאה בהפ"מ, דהא מקלינן בכמה קולות לענין ע"ו וי"ג כמבואר בהלכותיהם מטעם דגויים בזה"ל לאו עובדי ע"ו הם, ובפר"ח משמע שדעתו נוטה להקל אף באכילה, ואין להקל במקום שהקדמונים לא הכריעו, גם דעת רש"ל להחמיר ודיינו אם ניקל בהנאה בזה"ל עכ"ל. ובדאי שאף אם ננקוט דיש כאן ספק תקרובת ע"ו אין לזוז מפסק התב"ש שמיקל בהפ"מ בזה"ל.

(מצ) העו"ה מדברינו, א' היהודים והעכו"ם המומחים בדבר נאמנים מהו עבודתה של אותו ע"ו, ב' נאמנים גם על טעם שנתייחד המנהג אללם לגלח שערותיהם שאינו דרך תקרובת לאליהם, ג' אין להתחשב עם איזה גויים שנטו מחוקי הע"ו ולומר שעל ידם נעשה עבודה להע"ו כמו שהם עושים, ד' אין לתלות מסביר לומר שינסם שנטו מלעבוד הע"ו כדרך חק הע"ו, ה' אין להתחשב כלל מדינא במחשבת המסתפרים אלא במחשבת המסתפרים, ומסביר צעלמא אין לתלות שהם מספרים לשם הע"ו כי מסביר שהם מספרים כדי להרויח ממון ולא לעשות עבודה לע"ו, מכ"ש כשאינו לפי חוק הע"ו שיספרו שערות לע"ו, ו' לפי כל המומחים שציררו סגנון של אותה ע"ו היא השערות דבר המאוס להע"ו, וא"כ אין להחשיב השערות כבהמה לפנים, ואף אם נאמר שמעשה גזיזת השערות הוא כשיצר מקל לפניה או צנר פרכלי ענבים בשזילה לא נאסרו השערות, והגם ששמענו ממי שהעיד שהשערות עצמם הם דבר שהע"ו חפיה צה זה אינו אלא ממקל טועים, או כוונתם שהאליל אהב גזיזת השערות מגוף האדם, ז' עצם גזיזת השערות אינו כשצירת מקל וכצירת פרכלי ענבים, שאינו אלא להסיר השערות לא לעשות מעשה גזיזת ושצירה לשם עבודה, ח' על ידי שזורקים השערות לארץ ומוכרים אותו באופן

ואסמכתא דרבנן הוא. ובשיטה מקובלת צ"ק (ע"א ע"ב) כתב כדברי התוס' בשם רבינו ישעיה, עיי"ש. והפר"ח על הרמז"ם (פ"ו מה' ע"ו) הקשה על התוס' דצ"ק שחילקו בין אכילה להנאה הא קיי"ל כר' אצוהו, וסיים והעיקר כרבינו. ובקובץ על הרמז"ם ושאר מפרשים השיבו דל"ק על התוס' דצ"ק לפי מ"ש התוס' בפסחים (כ"א ע"ב ד"ה כי כל) לחלק בין לא יאכל לבין כל אוכל, וה"נ כאן כתיב ויאללו עיין בדבריהם, ולעיל (אות ל"ה) כבר כתבתי מה שנראה לענ"ד ליישב השיטה שמחלק בין אכילה להנאה.

(נט) ובשעה"מ (פ"ה מה' אישות ה"א ד"ה ואפילו) האריך הרבה בענין זה, וכתב ליישב דעת התוס' ממה שקשה על דבריהם מאיזה סוגיות דמשמע דהנאה מתקרובת ע"ו הוא דאורייתא, צ"ב אופנים או דעת התוס' כהרא"ש דפסקינן להלכה כחוקי' ולא כר' אצוהו, או דלפי מ"ש התוס' בחולין (י"ג ע"ב ד"ה תקרובת ע"ו) לריצ"ב איתקש ע"ו למת לגמרי ולדבריו יהיה אסור תקרובת הנאה מע"ו דאורייתא גם לדעת התוס', ולפי"ז הסוגיות דמשמע דהוי דאורייתא יתכן דאיתא כר' אצוהו או כריצ"ב, והאריך הרבה בזה וכתב דמדברי הרשב"א הנ"ל משמע שהסכימה דעתו לדעת התוס' דאינו אסור אלא מדרבנן. וש"כ הביא דברי הרמז"ם הנ"ל וכתב דנראה ודאי שדעתו ז"ל דאסור בהנאה מדאורייתא, ותמה על המל"מ (ה' אבל פ"ד הכ"א) שכתב דלהרמז"ם הנאה ממת עצמו אינו אלא מדרבנן עיי"ש.

וראיתי להרב שדי חמד (כללים מערכת התי"ו כלל כ"ה) הביא מכמה מקומות שדיברו מזה, ופלא שכתב שנספר קובץ על יד דקדק מלשון הרמז"ם דס"ל דתקרובת אסור מן התורה, וכן הביא מהרב און אהרן דמדברי הרמז"ם ה' ע"ו נראה דאסור מדאורייתא ושהרשב"א בקידושין ס"ל שהוא מדרבנן עיי"ש. משמע שלא ברירא להו כל כך בשיטת הרמז"ם ויותר ברירא להו דעת הסוברים דהוא דרבנן, וז"ע דיותר נראה מפורש מהרמז"ם שדעתו שהוא דאורייתא ממה שמשמע מדברי התוס' והרשב"א שזדאי אינו אלא מדרבנן.

אם יש לפסוק בהתוס' דהנאה מתקרובת ע"ו הוא מדרבנן או בהרמב"ם דהוי מן התורה

(מ) ובס' יד מלאכי כללי הרמז"ם (אות כ"ח) כתב בזה"ל, אין לפסוק בהרמז"ם במקום שתוס' חולקים עליו דרבים נינהו, יד אהרן על חו"מ (סי' ג' בהגהות צ"י) משם מהר"ם מטיוולי, וכן כתב הרב בעל חוות יאיר (רס"י קל"ב) בשם תשו' הרא"ש שקבלה צדינו שחכמי צרפת המה בעלי התוספות היו מופלגים וגדולים יותר מהרמז"ם עיי"ש. אמנם יש לעיין בזה כי בכמה מקומות מבואר דאם פוסק אחד מסופק בדבר ופוסק אחד הכריע להיפוך צפירוש פסקינן כאותו שכתב זודאי והתוס' הלא הם כמסתפקים אם אסור הנאה מתקרובת ע"ו הוא מן התורה או מדרבנן. אמנם צ"ד הרבה אחרונים נקטו בצרירות דעת התוס' שאינו אסור אלא מדרבנן ואכ"מ להעתיק

דמאיסי אלא לכתחלה, דבע"ז (מ"ז ע"א) איתא איבעיא המשתחוה לבהמה זמרה מהו לתכלת והשאלה הוא בשביל תכלת לזיית והגמ' נשאר בתיקו, ופסקינן להחמיר, והראשונים נחלקו אי אסורה למצוה אף דזיעבד או רק לכתחלה, והמג"א (סי' תקפ"ז סק"ו) פסק לגבי שופר וזיית אחר שזיטלס דזדיעבד מותר, ועיין מ"ב (סי' י"א סקל"ו). אבל להדיוט אין שום איסור לנצשו אף לכתחלה, ומהיכא תיתי לחדש איסור שלא נזכר בשום פוסק, ומכ"ש לגרוס בזה הפסד ממון ישראל.

ובסיום הדבר אומר, אעפ"י שלדעתי נחזרו ונתלכנו הדברים שמדינא אין זריכים להחמיר בזה, מכל מקום איני אומר היתר למעשה מאחר שכמה רבנים פוסקים מפורסמים הורו בזה לאיסור, ואם יתירו פרושים הדבר הנני מצטרף עמהם להיתרא.

א' לס' פנחס ט"ו תמוז תשס"ד

שיודעים שלא יהיה בזה שום שייכות עוד להע"ז הוא ציטול להע"ז, ט) דעת הצ"ח והרבה פוסקים ראשונים דמועיל ציטול אף לתקרוצת ע"ז שאינו ממיני מאכל שמכניסין מהם לפנים, י) אפילו את"ל שהשערות האלו נכנסים בגדר ספק תקרוצת ע"ז, אין להחמיר בספיקו בזה"ל, ומכ"ש במקום הפסד מרובה כמ"ש התבוא"ש. לא רייתי לדון אם יש להתיר מטעם כל דפריש מרובא פריש, כי לא נתוודע לי אמיתת המציאות בזה.

אם מדינא מותר ליהנות ממנה אין צריכים להחמיר בזה להדיוט

(נג) עוד רגע אדבר, אודות מה שמעתי שיש שחששו להחמיר לנצוש השערות האלו, שאף אם אין בזה משום תקרוצת ע"ז או שצטלה עכו"ם מ"מ הוא מאוס, והדבר תמוה מאד, דלא מצינו בש"ס ופוסקים להחמיר להדיוט שלא ישתמש בדבר שהיה ע"ז ונתצטל, ולהלכה אף למצוה אין איסור משום

סימן ג'

אם מותר למכור או להשכיר בית לבית ע"ז בזה"ל

דימוסאות כו'. ועוד דנהי נמי שהוא משמש למשמי עבודת כוכבים אמאי מותר לזנות עמהן, וכי הוא סברא להתיר לזנות עמהן מקום שיקטירו עליו זמחמה לעבודת כוכבים, לכך נראה לר"י כגירסת הערוך שפירש דימוסאות גדל"ת והוא לשון מרחצאות, כדאמרינן בשבת (קמ"ז ע"ב) אסור ליטב בקרקעיתה של דימוסאות מפני שמעמלת ומרפאה, וכן (שם) מיא דדמוסא, וכן אמרינן במדרש למחר אני פותח להם מרחצאות ודימוסאות, ובפירוש רש"ב"ם כתב דימוסאות ופירש שהוא בנין שלא לצורך עבודת כוכבים.

ב) וכתב הטור יו"ד (סי' קמ"ג) אסור לזנות הכיפה שמעמידין זה אליל, עבר וזנה שכרו מותר, וכתב הרמב"ם אבל זונה הוא לכתחלה הטורקלין או החצר שיש בה אותה כיפה, וכ"כ רש"י שהוא מותר כיון שהוא תשמיש תשמישי אליל, ור"י פירש דאפילו תשמיש תשמישי נמי אסור ע"כ. הרי לא הכריע בפירוש הלכה כמאן. וצ"ע (שם ס"ב) פסק כהרמב"ם אבל זונה הוא לכתחלה הטורקלין או החצר שיש בה אותה הכיפה. והטור"ז (סק"ד) כתב ע"ז, כן פסק רש"י ורמב"ם זמתניתין דקתני זונה עמהם דימוסאות דהיינו מידי דהוה תשמיש תשמישי לעבודת כוכבים והתוס' חולקים וגורסים בגמ' דימוסאות ופירושו מרחצאות, וכ"פ הערוך, והטור הביאו במסקנא, אבל תשמיש תשמישי לעבודת כוכבים אסור, וע"כ תימה על הש"ע ורמ"א שלא חששו לפסוק לחומר, צפרט צאיסור אליל שכ"פ מצינו שהחמירו בו טפי משאר איסורים, והלא תראה בסוף סי' קל"ט. שהחמירו למכור להם אפילו קלפים ודיו ושאר חומרות ק"ו בן זנו של ק"ו הטורקלין השייך

נשאלתי כמה פעמים אם מותר להשכיר ביתו לבית תיפלות בזמן הזה והוריתי לאיסור. וכיון שלא מצאתי השאלה מפורש בספרי הפוסקים, ארשים מה שהעלתה מצודתי בזה, ויבואר גם הדין אם מותר לישראל למכור ביתו לבית ע"ז.

א) יש לדון בזה משום שלשה טעמים, חדא משום שהמשכיר ביתו לבית ע"ז ממציא מקום לע"ז, ועוד שמשתכר מע"ז, ועוד שעכו"ם מציאים ע"ז לתוך ביתו המושכר לעכו"ם, כבע"ז (כ"א ע"א) אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו מפני שהוא מכניס לתוכו עבודת כוכבים שנאמר לא תביא תועבה אל ביתך, ואזכר הדברים כיד ה' הטובה עלי.

בע"ז (ט"ז ע"א) זמשה איתא, בזוין עמהם דימוסאות וזית מרחצאות הגיע לכיפה שמעמידין זה עבודת כוכבים אסור לזנותו. ופירש"י דימוסאות גרסינן, בנין שאינו לצורך עבודת כוכבים ומפרש לקמן צפרק רבי ישמעאל (נ"ג ע"ב) דקתני דימוסאות של עובדי כוכבים מותרין ומאי דימוס דימה של אבן אחת ומקריב זבחים דהוי תשמיש דתשמיש לעבודת כוכבים. כיפה, דרך עובדי כוכבים להעמיד דמות אפרודיטא צבית המרחץ שלהן. והתוס' (שם ע"ב ד"ה דימוסאות) הביאו דברי רש"י והקשו דלא משתמיט דקרי לדימוס משמש למשמייה, אלא משמש לעבודת כוכבים עזמה קרי דימוס, כדתנן לקמן פ' כל הנלמדים (מ"ז ע"ב) אבן שחצבה תחילה לדימוס, ופ"ה לשם מקום מושב עבודת כוכבים עזמה ועובדי הדימוס כעובדי עבודת כוכבים עזמה. ואמר נמי (נ"ג ע"ב)